

^HÇEK CEZASI (TTK 783/3)

*Yrd. Doç. Dr. Ali Haydar YILDIRIM**

GİRİŞ

Kanun koyucu, poliçe ve bonodan farklı olarak, çekler bakımından özel yaptırımlar öngörmüştür. Bunun temel nedeni, çekin tedavül gücünü özel olarak koruma altına almaktadır. Bu tedavül güvenliği sadece Türk Ticaret Kanunu'nda öngörülen yaptırımlarla sağlanmamış, bunun yanı sıra Çek Kanunu'nda da özel yaptırımlar öngörülmüştür. Bu çerçevede, çekin karşılıksız çıkması durumunda Cumhuriyet savcısı tarafından talep üzerine çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişi hakkında, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmektedir (ÇekK 5).

Bu çalışmanın konusunu, TTK 783/3'de düzenlenen çek cezası oluşturmaktadır. Hükümde, çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onu dışında, hamilin uğradığı zararları da talep edebileceği belirtilmiştir. Bu husus, çalışmanın kapsamı içinde yer almamaktadır.

Bu çalışmada, ilk olarak çek cezasının niteliği ve bununla bağlantılı olarak benzer kurumlara arasındaki ilişki incelenmiştir. İkinci olarak, çek cezasının talep edilebilmesinin temel şartını oluşturan karşılıksız durumuna temas edilmiştir. Daha sonra, çek cezasını talebe yetkili olanlar ve bundan sorumlu olanlarla özellikle düzenleyen lehine aval veren kimsenin durumu açıklanmıştır. Bu hususlarla bağlantılı olarak çek cezasının miktarına da değinilmiştir. Bir diğer incelemeye konu teşkil eden noktaysa, çek cezası bakımından özellik taşıyan sebepsiz zenginleşme, karşılığın devri, bloke çek, garanti çeki, vizeli çek, keşide çeki hususlarıdır. Bunun yanı sıra, çek

^H Hakem incelemesinden geçmiştir.

* Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

cezasının çek hesabı açma ve çek düzenleme yasağıyla ilişkisi, icra hukuku bakımından özellik taşıyan noktaları ve son olarak zamanaşımı sorunu incelenmiştir.

I. YASAL DÜZENLEME, DÜZENLEMENİN KAYNAĞI VE 3167 SAYILI eÇEKK'DE DÜZENLENEN DÜZELTME HAKKIYLA İLİŞKİSİ

A. Yasal Düzenleme ve Düzenlemenin Kaynağı

Türk Ticaret Kanunu'nun 783. maddesinin 3. fıkrasına göre, muhatap nezdinde karşılığı kısmen veya tamamen bulunmayan bir çek düzenleyen kişi, çekin karşılıksız kalan bedelinin yüzde onunu ödemekle yükümlü olduktan başka, hamilin bu yüzden uğradığı zararları da gidermekle yükümlüdür.

6762 sayılı TTK'nun 695. maddesinin üçüncü fıkrasında da, çekin kapatılmayan miktarının yüzde beşinden çeki keşide eden kimsenin sorumlu olduğu ifade edilmişti. Bu iki hüküm arasındaki temel farklılık 6762 sayılı Kanun'da öngörülen yüzde beşlik oranın yüzde ona çıkarılmasıdır. Düzenlemenin gerekçesindeyse, 6762 sayılı TTK'nın 695. maddesinin dili sadeleştirilerek aynen alındığı belirtilmiştir.

Yeni TTK'nun gerekçesinde yüzde beşlik çek cezası oranının neden yüzde ona çıkarıldığına ilişkin herhangi bir açıklama yoktur. Bu durumun 3167 sayılı Kanun'da düzenlenen düzeltme hakkıyla bağlantısı bulunmaktadır. Bu husus aşağıda açıklanacaktır.

TTK'nun 783/3 maddesinde düzenlenen çek cezası ilişkin esas, İsviçre Borçlar Kanununun (OR) 1103. maddesinden alınmıştır. Söz konusu düzenlemeye göre, muhatap nezdinde karşılığı bulunmadan çek düzenleyen kişi, hamilin bu yüzden görmüş olduğu zararlar dışında, karşılıksız kalan kısmın yüzde beşini de ödemek zorundadır. Bu hükme karşılık gelen bir düzenleme Cenevre Yeknesak Kurallarında bulunmamaktadır. Hükümün dayanağı eski İsviçre Borçlar Kanunu'nun 837. maddesinin ilk fıkrasıdır¹.

¹ Bu hususta bk. **Öztañ**, Fırat; Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Bası, Ankara 1997, s. 1322, dpn. 61; bu düzenlemenin İsviçre hukukunda yasa haline gelme nedenleri için bk. **Tschannen**, Emmanuel Georg; Vorbeugender Rechtsgüterschutz durch Privatrecht -

B. Düzeltme Hakkıyla İlişkisi

3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunu'nun (kısaca Eski Çek Kanunu) 8. maddesinde düzeltme hakkı düzenlenmişti². Bu hükme göre; “Çekte yazılı keşide gününe göre hesaplanacak ibraz süresinin bitim tarihinden itibaren en geç on gün içinde çekin karşılıksız kalan kısmını yüzde on tazminatı ve ibraz tarihinden ödeme gününe kadar geçen süre için 16a maddesine göre hesaplanacak gecikme faizi ile birlikte ödemek suretiyle düzeltme hakkını kullanan, çek keşide etmek hakkını yeniden kazanır”.

Hüküm, tekrar çek düzenlemek isteyen düzenleyene bir olanak tanımaktaydı. Düzenleyen, tekrar çek düzenlemek istiyorsa, ibraz süresinin bitiminden itibaren karşılıksız kalan kısmın yüzde onunu ödemek zorundaydı. Yoksa, hamilin bu bedeli düzenleyenden talep etmesi mümkün değildi³. Bu hüküm sadece, düzenleyenin yeniden çek düzenlemesi bakımından önem taşımamaktaydı. Gerçekten de eğer düzenleyen, çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onunu süresi içinde öderse, kendisi hakkında karşılıksız çek düzenlemeden kaynaklı ceza davasının açılması da mümkün değildi (bk. eÇekK 16c/I-a).

Bununla birlikte, düzenleyenin düzeltme hakkını kullanıp, çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onunu hamile ödemesi durumunda, hamilin TTK 783 (eTTK 695)'de öngörülen miktarı başvuru hakkı kapsamında düzenleyenden talep etmesi mümkün değildi⁴.

3167 sayılı Kanunun yürürlükte olduğu dönemde eTTK 695. maddesinde öngörülen yüzde beşlik çek cezasının, düzeltme hakkıyla beraber

Eine Bestandesaufnahme überkompensatorischer Rechtsfolgen im Vertragsrecht der Schweiz-, Bern 2009, s.246; **Rampa**, Nilo; Der Ungedekte Check und Seine Rechtsfolgen, Schwarzenbach 1947, s. 89.

² Bu hakla ilgili olarak ayrıntılı açıklamalar için bk. **Güngör**, Seda Ş.; “Çekte Düzeltme Hakkı”, Doç. Dr. Mehmet Somer'in Anısına Armağan, İstanbul 2006, s. 134 vd.

³ Bu hususta bk. **Öztan**, Kıymetli Evrak, s. 1308; ancak bk. ve karşı. **Kubilay**, Huriye; “Karşılıksız Çeklerde Hesap Sahibinin Hukuki Durumu”, MBD 1986, S.17, s. 16; **Eriş**, Gönen; Çek Hukuku, 5. Bası, Ankara 2004, s. 115.

⁴ Bu hususta bk. **Öztan**, Kıymetli Evrak, s. 1308.

yüzde ona çıkıp çıkmadığı tartışması bulunmaktaydı⁵. Artık bu tartışma yeni Çek Kanunu ve 6102 sayılı TTK bakımından anlamını yitirmiştir. Gerçekten de 5941 sayılı yeni Çek Kanunu düzeltme hakkı için öngörülen karşılıksız kalan çek bedelinin yüzde onunun ödenmesi esnasından vazgeçtiği gibi, 6102 sayılı yeni TTK yüzde beş olan çek cezasını da yüzde ona çıkarmıştır. Bununla birlikte, çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde beşinin yüzde ona çıkarılmasının temel sebebi düzeltme hakkıyla ilgili düzenlemeye uyum sağlamaktı.

II. ÇEK CEZASININ NİTELİĞİ

A. Tazminat Olarak Nitelendirilip Nitelendirilemeyeceği Sorunu

Yargıtay uygulamasında ve doktrinde bazı yazarlar tarafından TTK 783/3 (eTTK 695/III)'de öngörülen karşılıksız kalan çek bedelinin yüzde onunu belirtmek için “ çek tazminatı” ifadesi kullanılmaktadır. Burada olsa olsa çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onunun götürü (maktu) tazminat

⁵ Bu husustaki tartışmalar için bk. **Kendigelen**, Abuzer; Çek Hukuku, Gözden Geçirilmiş Güncellenmiş 4. Bası, İstanbul 2007, s. 306 vd.; **Öztürk**, Özgür; “Çekte Düzeltme Hakkı”, Batider 2001, C.XXI, S.1, s. 226-227; **Yıldız**, Şükrü; “5941 Sayılı Çek Kanunundaki Etkin Pişmanlık Hükmünün Çek Tazminatına Etkileri”, EÜHFD 2009, C. XIII, S. 3-4, s. 154-156.

Yargıtay, 6762 sayılı eTTK 695'de öngörülen yüzde beşlik oranının 3167 sayılı Çek Kanunu'nda öngörülen düzeltme hakkıyla yüzde ona çıkmadığını kabul etmekteydi. Yüksek Mahkeme bir kararında (**12. HD., 21.09.1989, E. 1989/4996, K. 1989/10905**) bu hususu ifade etmiştir: “...Sair temyiz itirazları yerinde değilse de, Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki 3167 sayılı Kanunun 8. maddesi ile öngörülen tazminatın, düzeltme hakkı ile ilgili olup, bankalarca uygulanacağına ve ilamsız takip konusu yapılamayacağına binaen, alacaklının TTK.nun 695 (yeni TTK 783). maddesine göre % 5 tazminat isteyebileceği nazara alınmadan tazminatın % 10 üzerinden tahsilini gerektirir şekilde itirazın ret olunması isabetsiz ve bozmayı gerektirir ise de hatanın giderilmesi yeniden yargılama ve murafaayı gerektirmediğinden 12.9.1989 tarih, 102-855 sayılı merci kararının hüküm fıkrasına “takip taleplerinde yazılı %10 çek tazminatının icra dairesince %5 olarak hesap edilmesine” sözleri eklenmek suretiyle kararın düzeltilmesine ve merci kararının düzeltilmiş bu şekliyle İİK.nun 366. ve HUMK.nun 438. maddeleri uyarınca (BOZULMASINA)...” (Bu karar için bk. **Kazancı Veri Tabanı**).

niteliğinde olup olmadığı tartışılabilir⁶. Tazmin edilmesi gereken muhtemel zarar miktarının önceden ve götürü olarak belirlenmesine götürü tazminat denir⁷. Bu tazminatın temel amacı, tazminatın hesaplanmasında taraflara özellikle alacaklıya kolaylık sağlamaktır⁸. Götürü tazminat alacaklıyı zararın varlığı ve miktarı hususunda ispat yükünden kurtarır. Artık, zararın belirtilen miktarın altında olduğu hususunun borçlu tarafından ispat edilmesi gerekir. Götürü tazminat, niteliği itibarıyla bir tazminat olduğundan, bunun meydana gelen zarar miktarını aşması mümkün değildir⁹. Çünkü, tazminatın hiçbir şekilde zarara uğrayanın haksız zenginleşmesine neden olmaması gerekir.

Ancak Kanun'da öngörülen hamilin talep edebileceği çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onunu götürü (maktu) tazminat olarak nitelendirmek mümkün değildir. Gerçekten de tazminat sorumluluğunun doğabilmesi için gerekli olan temel şart zararın varlığıdır¹⁰. Hem TTK 783/3 hem de özellikle kaynak düzenleme olan OR Art. 1103/III'nin lafzı çok açık şekilde hamilin uğramış olduğu zararlardan ayrı olarak, çekin karşılıksız kalan miktarının yüzde onunu talep edebileceğini belirtmiştir. Yani, hamil çekin karşılıksız

⁶ Nitekim doktrinde bir görüş çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onunu (eTTK 695'deki yüzde beşlik miktarı) maktu tazminat olarak nitelendirmektedir (Bu hususta bk. **Domaniç**, Hayri; Kıymetli Evrak Hukuku, C. IV, İstanbul1990, s. 724-725; **Domaniç**, Hayri; Karşılıksız Çek, İstanbul 1983, s. 1; **Şimşek**, Edip; Hukukta ve Cezada Ticari Senetler, Ankara 1982, s. 425).

⁷ Bu hususta bk. **Kocağa**, Köksal; Türk Özel Hukukunda Cezai Şart (BK. m. 158-161), Ankara 2003, s. 49.

⁸ Bu hususta bk. **Gauch**, Peter/**Schlupe**, Walter R./**Schmid**, Jörg/**Rey**, Heinz; Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, ohne ausservertragliches Haftpflichtrecht, B.II, 8. Auf., Zürich 2003, s. 344; **Fischer**, Thomas; Vertragliche Pauschalierung von Schadenersatz, Zürich 1998, s. 170; **Koller**, Alfred; Schweizerisches Obligationenrecht- Allgemeiner Teil, 3. Auf., Bern 2009, s. 1316; **Kren Kostkiewicz**, Jolanta/**Nobel**, Peter/**Schwander**, Ivo/**Wolf** Stephan (**Staffelbach**); OR Hand Kommentar, 2. Auf., 2009, Art. 160, No. 9; **Kocağa**, s. 49.

⁹ Bu hususta bk. **Fischer**, s. 170-171; **Kocağa**, s. 50-51.

¹⁰ Götürü tazminat için de zararın varlığının şart olduğu hususunda bk. **Bucher**, Eugen; Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil ohne Deliktsrecht, 2. Auf., Zürich 1988, s. 525; **Furrer**, Andreas/**Schnyder**, Anton K. (**Pellanda/Dubs**); Handkommentar zum Schweizer Privatrecht-Obligationenrecht Allgemeine Bestimmungen - , Art. 1-183 OR, 2. Auf., 2012, Art. 160, No. 18; ancak bk. ve karşı **Tunçomağ**, Kenan; Türk Borçlar Hukuku, I. Cilt, Genel Hükümler, 6. Bası, İstanbul 1976, s. 861.

çıkması nedeniyle hiçbir zarara uğramamış olsa dahi, çekin karşılıksız kalan miktarının yüzde onunu düzenleyenden talep edebilir. Çekin karşılıksız çıkan kısmının yüzde onunu talep hakkı hamilin uğramış olduğu zararlar bağlantısı olmadığından, hamilin uğramış olduğu zararların yüzde onluk miktardan mahsup edilmesi de söz konusu olmaz¹¹.

B. Cezai Şart Olarak Nitelendirilip Nitelendirilemeyeceği Sorunu

Cezai şart, borçlunun alacaklıya karşı mevcut bir borcu hiç veya gereği gibi ifa etmemesi halinde ödemeyi vaad ettiği, hukuki işlemle belirlenmiş ekonomik değeri olan bir edimdir¹². Cezai şart üçlü ayrıma tabi tutulmaktadır. Bunlar; seçimlik cezai şart (TBK 179/I), ifaya eklenen cezai şart (TBK 179/II) ve ifayı engelleyen cezai şart (dönme cezası)dır (TBK 179/III).

Doktrinde savunulan bir görüşe göre, hamilin TTK 783/3 (eTTK 695/III)'e göre talep edebileceği tutar kanuni cezai şart niteliğindedir¹³. Karşılık-

¹¹ Doktrinde **Domaniç**, çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onunu (eTTK 695'deki yüzde beşlik kısmı) maktu tazminat olarak nitelendirdikten sonra bu kısmın talebi için hamilin zarara uğramasının gerek olmadığını, hamilin diğer uğradığı zararlardan bu kısmın mahsup edilemeyeceğini belirtmektedir (**Domaniç**, Kıymetli Evrak, s. 727). Yukarıda metinde de ifade edildiği üzere, maktu tazminatın talep edilebilmesi için zarar şarttır. Zarar olmadan tazminat talep edilebilmesi mümkün değildir. Buradan da anlaşılmalıdır ki, yazarın maktu tazminatla kastettiği husus aşağıda da belirteceğimiz medeni cezadır.

¹² Bu hususta bk. **Eren**, Fikret; Borçlar Hukuku-Genel Hükümler-, 10. Bası, İst 2008, s. 1133; ayrıca bk. **Tekinay**, Selahattin Sulhi/**Akman**, Sermet/**Burcuoğlu**, Haluk/**Altop**, Atilla; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Bası, İstanbul 1993, s. 341; **Berner Kommentar, Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht, 2. Auf, 1945 (Becker)**, Art. 160, Rz.1; **Honsell**, Heinrich/**Vogt**, Nedim Peter/**Wiegand**, Wolfgang (**Ehrt**); Basler Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht I, Art. 1- 529 OR, 4. Auf, Basel 2007, Art. 160, No.1; **Bucher**, s. 521; **Gauch/Schlupe/Schmid/Rey**, s. 333; **Fischer**, s. 55; **Furrer/Schnyder (Pellanda/Dubs)**, Art. 160, No. 1.

¹³ Bu hususta bk. **Karayalçın**, Yaşar; Ticari Senetler, 4. Bası, Ankara 1970, s. 282; **Selçuk**, Sami; "Çek Koşulları ve Karşılıksız Çek", AdD 1974, S. 4-5, s. 268; bu tutarın cezai şart niteliğinde olduğu hususunda bk. **Kayar**, İsmail; Kıymetli Evrak Hukuku, 7. Bası, Ankara 2013, s. 220; **Öktem, Seda**; "Çekte Müracaat Hakkı", Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, C. I, İstanbul 2007, s. 752; **Kendigelen**, Çek, s. 306.

sız kalan çek bedelinin yüzde onunun cezai şart olarak nitelendirilmesi halinde bunun pratik bazı sonuçları da ortaya çıkacaktır. Bu çerçevede, hamil düzenleyenin çek bedelini ödeme teklifini çekincesiz kabul ederse, çekin karşılıksız kalan bedelinin yüzde onuna ilişkin talep hakkı sona erecektir (bk. TBK 179/II). Yine hamil, ancak yüzde onluk tutarı aşan zararlarını düzenleyenden talep edebilecektir (bk. TBK 180/II). Çekin karşılıksız çıkması nedeniyle hamilin uğramış olduğu zararlar yüzde onluk kısmı aşmamaktaysa, ayrıca zarar talep etmesi mümkün olmayacaktır¹⁴. Bunun yanı sıra, çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onu aşırı nitelik taşıyor ve düzenleyen tacir değilse TBK 182/III gereğince bu miktarın hakim tarafından kendiliğinden indirilmesi gerekecektir.

Ancak, doktrinde savunulan bu görüşe katılmak mümkün değildir. Zira, cezai şartın mutlaka taraflar arasında kararlaştırılması gerekir. Belli bir yükümlülüğe uygun hareket edilmediği zaman ödenecek edimi yanlar değil, kanun belirliorsa cezai şarttan söz edilemez¹⁵. TTK 783/3'deki düzenlemede de çekin karşılıksız çıkması durumunda ödenmesi gereken tutar, kanun koyucu tarafından belirlenmiştir. Bu nedenle, cezai şartın temel koşulu olan yanlar arasında belirleme TTK 783/3 bakımından geçerli değildir. Bunun

¹⁴ Cezai şartın bu niteliğiyle ilgili olarak bk. **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 358-359; **Fischer**, s. 58; **Gauch/Schlupe/Schmid/Rey**, s. 338-339.

Çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onunu cezai şart olarak nitelendiren yazarlar, hamilin bu miktarla karşılanmayan zararlarını da düzenleyenden talep edebileceğini kabul etmektedirler (Bu hususta bk. **Kayar**, s. 220-221).

Doktrinde **Pulaşlı**, çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onunu açıkça cezai şart olarak nitelendirmese de, hamilin bu miktarla karşılanmayan zararlarını talep edebileceğini belirtmektedir (Bu hususta bk. **Pulaşlı**, Hasan; -Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre ve 6273 Sayılı Kanunla Değişik Çek Kanunu'nun Yorumu ile- Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 3. Baskı, Ankara 2013, s. 380).

Selçuk ise, çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onunu (yüzde beş) kanuni cezai şart olarak nitelendirmekte, ancak karşılıksız çek nedeniyle açılacak tazminat davasında bu miktarın, zarar miktarından mahsup edilmeyeceğini kabul etmektedir (**Selçuk**, s. 269).

¹⁵ Bu hususta bk. **Tunçomağ**, Kenan; Türk Hukukunda Cezai Şart, İstanbul 1963, s. 16; **Tunçomağ**, Borçlar, s. 859; **Kocağa**, s. 113; benzer olarak bk. **Bucher**, s. 521; **Fischer**, s. 55; **Koller**, s. 1319; **Kren Kostkiewicz/Nobel/Schwander/Wolf (Staffelbach)**, Art. 160, No. 2; **BernerKomm (Becker)**, Art. 160, Rz.2; **BaslerKomm (Ehrat)**, Art. 160, No. 2.

sonucu olarak, çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onu cezai şart niteliğinde olmadığı için, bu miktarın hakim tarafından indirilmesi mümkün olmadığı gibi¹⁶, hamil yüzde onluk tutardan ayrı olarak uğradığı zararları talep edebilecektir. Yine çek bedelinin çekincesiz kabul edilmesi hamilin yüzde onluk tutarı talep etmesine engel teşkil etmeyecektir.

Sonuç olarak, TTK 783/3’de yer alan karşılıksız kalan çekin yüzde onu oranındaki tutarın cezai şart olarak nitelendirilmesi mümkün değildir.

C. Faiz Olarak Nitelendirilip Nitelendirilemeyeceği Sorunu

Faiz temelde anapara (kapital) ve temerrüt (gecikme) faizi olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulur¹⁷. Eğer sözleşme uyarınca alacaklıya ait bir paranın faiz geliri elde etmek amacıyla ödünç verilmesi veya herhangi bir şekilde borçluda kalması üzerine faiz ödenmesi öngörülmüşse buna anapara faizi denir¹⁸. Anapara faizinin sözleşme veya kanunla öngörülmesi mümkündür. Burada önemli olan faizin vadeye kadar işletilmesidir¹⁹. Diğer bir ifadeyle, anapara faizi vadeye kadar işletilen faizdir. Ancak çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onu oranındaki tutarı anapara faizi olarak nitelendirmek mümkün değildir. Gerçekten de hamilin çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onunu talep edebilmesi için çekin ibraz süresi içinde bankaya ibraz edilmiş olmasına rağmen ödenmemiş olması gerekir. Yani, hamilin talep hakkı çekin ibrazına rağmen karşılıksız kalmasıyla doğmaktadır.

Acaba, çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onunun temerrüt faizi olarak nitelendirilmesi mümkün müdür?

Temerrüt faizi, para borcunu zamanında ödemeyerek temerrüde düşen borçlu tarafından ödenmesi gereken faizdir²⁰. Temerrüt faizinde ödemenin gecikmesine bağlı olarak miktarı da artış gösterir. Temerrütten sonra ödeme

¹⁶ Aynı yönde bk. **Kocağa**, s. 113.

¹⁷ Faizin türleri hususunda ayrıntılı açıklamalar için bk. **Helvacı**, Mehmet; Borçlar ve Ticaret Kanunu Açısından Para Borçlarında Faiz Kavramı, İstanbul 2000, s. 95 vd.

¹⁸ Bu hususta bk. **Aydoğdu**, Murat/**Ayan**, Serkan (**Aydoğdu**); Türk Borçlar ve Türk Ticaret Hukuku’nda Yer Alan Faiz ile İlgili Düzenlemelerin Değerlendirilmesi, 2. Baskı, Ankara 2014, s. 5.

¹⁹ Bu hususta bk. **Helvacı**, Faiz, s. 102.

²⁰ Temerrüt faizinin şartları için bk. **Helvacı**, Faiz, s. 103 vd.

ne kadar erken yapılırsa o kadar az temerrüt faizi ödenir. Buna karşılık, ödeme ne kadar gecikirse, borçlunun ödeyeceği temerrüt faizi gecikmeyle doğru orantılı olarak artış gösterir²¹.

Karşılıksız kalan çek bedelinin yüzde onu oranındaki tutarı, temerrüt faizi olarak nitelendirmek mümkün değildir²². Gerçekten de çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onunun talep edilebilmesi için hamilin usulüne uygun olarak ibraz ettiği çekin karşılıksız kalması yeterlidir. Çekin karşılıksız kalması anından itibaren hamil yüzde onluk bedeli talep edebilir. Yoksa hamilin talep edebileceği yüzde onluk oran, düzenleyen tarafından ödemenin geciktirilmesine bağlı olarak artış göstermez. Yüzde onluk oran maktu bir bedel olarak öngörülmesi olup, zamanla değişiklik göstermemektedir²³.

D. Adli ve İdari Para Cezası Olarak Nitelendirilip Nitelendirilemeyeceği Sorunu

Adli para cezası²⁴, kanunun açıkça gösterdiği durumlarda, fail tarafından işlenen suçun karşılığı olarak devlet hazinesine ödenmesi gereken bir

²¹ Borçlunun ediminin zamandan bağımsız olması durumunda faiz olarak nitelendirilmeyeceği hususunda bk. **Hausherr**, Heinz (**Weber**); Berner Kommentar, Bd. VI/1/4, Die Erfüllung der Obligation, Art. 68-96 ORSchweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen, 2. Auf, 2005, Art. 73, Rz. 22; **Gauch/Schluemp/Schmid/Rey**, s. 56; **Kren Kostkiewicz/Nobel/Schwander/Wolf (Kren Kostkiewicz)**, Art. 73, No. 1

²² Çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onunun faiz niteliğinde olmadığına ilişkin olarak bk. **Yıldız**, EÜHFD 2009, C. XIII, S. 3-4, s. 153; benzer olarak bk. **Bilgili**, Fatih/**Demirkapı**, Ertan; Kıymetli Evrak Hukuku, Bursa 2014, s. 197; ancak bk. ve karşı. **von der Crone-Schmocker**, Brigitte; Das Checkinkasso und die Checktruncation, Zürich 1986, s. 9; **Meier-Hayoz**, Arthur/**von der Crone**, Hans Caspar; Wertpapierrecht, 1985, s. 236-237.

²³ İsviçre hukuku bakımından aynı yönde açıklamalar için bk. **Blaeser**, Alexander; Die Zinsen im Schweizerischen Obligationenrecht- Geltendes Recht und Vorschlag für eine Revision, Zürich/St. Gallen 2011, s. 183; **Zimmermann**, Harry; Kommentar des schweizerischen Scheckrechts, Zürich 1964, Art. 1003, No. 18; **BernerKomm (Weber)**, Art. 73, No. 35; **Tschannen**, s.247.

²⁴ Söz konusu ceza “kamu para cezası” olarak da adlandırılmaktadır (Bu hususta bk. **Çolak**, Haluk/**Altun**, Uğurtan; “Bir Yaptırım Türü Olarak Para Cezalarının Teori ve Uygulamadaki Analizi”, TBB 2007, S. 69, s. 266).

paradır²⁵. İdari para cezalarıysa, belirli kuralların ihlali nedeniyle doğrudan doğruya idari merciler tarafından verilen para cezalarıdır²⁶. Görüldüğü üzere idari para cezaları idari merciler tarafından verilirken, adli para cezası adli organlar tarafından verilmektedir. Ancak her ikisinde de fiilden zarar görene bir ödeme yapılmaz. Söz konusu para, hazineye veya diğer kamu kurumlarına gelir olarak kaydedilir.

Çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onunu adli ve idari para cezası olarak nitelendirmek mümkün değildir. Zira her şeyden önce çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onunun ödenmesine adli veya idari makam karar vermemektedir. Bunun yanı sıra, söz konusu bu bedel, para cezalarından farklı olarak hamile ödenmektedir²⁷.

E. Medeni Ceza Olarak Nitelendirilip Nitelendirilemeyeceği Sorunu

Türk ve kaynak İsviçre hukukunda hakim görüş, TTK 783/3 (eTTK 695/III)'de belirtilen çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onu oranındaki tutarı medeni ceza olarak nitelendirmektedir²⁸. Bu tutarın hakim görüş tara-

²⁵ Bu hususta bk. **Çolak/Altun**, s. 266-267.

²⁶ Bu hususta bk. **Çolak/Altun**, s. 271.

²⁷ Benzer olarak bk. **Rampa**, s. 89-90.

²⁸ Bu hususta bk. **Jäggi**, Peter/**Druey** Jean Nicolas/**von Greyerz**, Christoph; Wertpapierrecht, Basel und Frankfurt 1985, s. 282; **İnan**, Nurkut; Çek Rizikolarından Doğan Sorumluluk, Ankara 1981, s. 55; **Reisoğlu**, Seza; Çek Hukuku, Ankara 2011, s. 286; **Roberto**, Vito/**Trüeb**, Hans Rudolf (**Kuhn**); Handkommentar zum Schweizer Privatrecht- GmbH, Genossenschaft, Handelsregister und Wertpapiere-Bucheffektengesetz- Art. 772-1186 OR und BEG, 2. Auf, 2012, Art. 1130, No. 3; **Honsell**, Heinrich/**Vogt**, Nedim Peter/**Watter**, Georg (**Widmer**); Basler Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht II, Art. 530-1186 OR, 3. Auf, Basel 2008, Art. 1103, No. 5; **Doğanay**, İsmail; Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. 2, 4. Bası, İstanbul 2004, s. 2118; **Öztaş**, Kıymetli Evrak, s. 1307; **Bilgili/Demirkapı**, s. 197; **Kocağa**, s. 113; **Rampa**, s. 90; **Kren Kostkiewicz/Nobel/Schwander/Wolf (Schwarz)**, Art.1103, No. 5.

Yargıtay da bir kararında (11. HD., 11.07.2011, E. 2010/683, K. 2011/8676) düzenleyen sorumlu olduğu bu miktarın medeni ceza olduğunu ifade etmiştir. Bu kararın ilgili bölümü şu şekildedir: "...TTK 695/3 (yeni TTK 783/3). maddesinde ise, "Gösterilen paraya mukabil muhatap nezdinde karşılığı bulunmadan bir çek keşide eden kimse;

findan medeni ceza olarak nitelendirilmesinin temel nedeni, hamilin zarardan ve düzenleyenin kusurundan bağımsız olarak bu miktarı talep etmesinin mümkün olmasıdır²⁹.

Çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onunun medeni ceza olarak nitelendirilmesinin sonucu olarak, hamil çekin karşılıksız kalması nedeniyle hiçbir zarara uğramasa dahi, bu tutarı yine de düzenleyenden talep edebilir. Bunun yanı sıra, hamilin çekin karşılıksız kalması nedeniyle uğramış olduğu zararlar varsa, bunlar yüzde onluk kısımdan mahsup edilemez³⁰. Örn. Hamil tarafından, bankaya ibraz edilen çekin 50.000 TL lik kısmı karşılıksız kalmışsa, hamil düzenleyenden medeni ceza olarak 5.000 TL talep edebilir. Hamilin çekin karşılıksız kalması nedeniyle 6.000 TL zararı ortaya çıkmışsa, hamil medeni ceza olarak hem 5.000 TL hem de zarar nedeniyle ortaya çıkan 6.000 TL'yi talep edebilir. Halbuki, çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onu ifaya eklenen cezai şart olarak nitelendirilmiş olsaydı, ancak cezai şartla karşılanamayan zararlarını (verilen örnekte 1.000 TL) talep edebilecekti.

Bizce de, çekin karşılıksız çıkan kısmının yüzde onluk kısmını medeni ceza olarak nitelendirmek gerekir. Zira bu miktarın talep edilebilmesi için hamilin zarara uğramasına gerek olmadığı gibi, düzenleyenin kusurlu olup olmamasının da bir önemi yoktur. Burada, kanun koyucunun amacı düzenleyeni süresi içinde ibraz edilen çekin karşılığını bulundurmaya zorlamaktır. Böylelikle yüzde onluk tutar, usulüne uygun olarak muhataba ibraz edilen çekin karşılıksız çıkmaması bakımından düzenleyen üzerinde caydırıcı bir

çekin kapatılmayan miktarının yüzde beşini ödemekle mükellef olduktan başka hamilin bu yüzdenden uğradığı zararı tazmine mecburdur” hükmü bulunmaktadır. TTK 695/3 (yeni TTK 783/3). maddesinde belirtilen “tazminat”, bir “zarar” karşılığı ödenmesi gereken bir zarar değildir. Bu, bir nevi “medeni ceza”dır...” (Bu karar için bk. **YKD 2012, C. XXXVIII, S. 2, s. 255-258**).

²⁹ Bu hususta bk. **İnan**, Çek Rizikoları, s. 55; **Reisoğlu**, s. 286; **Doğanay**, s. 2118-2119; bu miktarın zarar ve kusurdan bağımsız olarak talep edilebileceği hususunda bk. **Karahan**, Sami/**Arı** Zekeriya/**Bozgeyik**, Hayri/**Saraç**, Tahir/**Ünal** Mücahit (**Arı**); Kıymetli Evrak Hukuku, Konya 2013, s.389; **Bilgili/Demirkapı**, s.197; hamilin iyiniyetinin ve kötünüyetinin çek cezası bakımından önem taşımadığı hususunda bk. **Rampa**, s. 90.

³⁰ Bu hususta bk. **İnan**, Çek Rizikoları, s. 55-56; **Reisoğlu**, s. 286.

etki sağlanmış olmaktadır^{31,32}. Özellikle, bedeli yüksek olup karşılıksız çıkan çeklerde düzenleyen, faiz, komisyon ve diğer zararlardan bağımsız olarak önemli bir tutarı daha hamile ödemek zorunda kalacaktır.

Hamilin uğramış olduğu zararların yüzde onluk tutardan mahsup edilmemesi³³, düzenlemenin amacının hamilin uğradığı zararları tazmin etmek olmadığını da göstermektedir. Amaç, karşılıksız çek düzenleyeni cezalandırmaktır³⁴. Böylelikle yasa koyucu, diğer kambiyo senetleri olan poliçe ve bonodan farklı olarak çekin tedavül güvenliğini özel bir güvence altına almıştır³⁵.

Diğer taraftan hükmün, karşılıksız çıkan çek nedeniyle başvuru hakkını kullanan hamilin doğrudan düzenleyene müracaat etmesini sağlayarak başvuru yolunu kısaltma amacı da bulunmaktadır. Zira hamil düzenleyen (ve onun lehine aval veren) dışında başvuru borçlularına müracaat ettiğinde çekin karşılıksız kısmının yüzde onunu talep edemeyecektir. Düzenleyenin karşılıksız çıkan çek bedelini karşılayacak malvarlığının olması durumunda hamilin ona başvurması önemli bir avantaj sağlayacaktır. Böylelikle çekte başvuru yolu da kısalmış olmaktadır.

Sonuç olarak medeni ceza niteliğinde olan bu düzenleme aynı zamanda başvuru hakkının kapsamını genişleten bir hak niteliğindedir.

³¹ Benzer olarak bk. **Rampa**, s. 86. genel olarak medeni cezanın bu yönüyle ilgili olarak bk. **Koller**, s. 711.

³² Bu yaptırımın sonucu olarak düzenleyen daha dikkatli davranmak ve banka hesaplarını daha titiz incelemek zorunda kalacaktır (Benzer olarak bk. **Coşkun**, Muzaffer; Özel Hukukta Karşılıksız Çek ve Hamilin Hakları, İstanbul 1994, s. 12).

³³ Ancak bk. ve karşı. **Bozer**, Ali/Göle Celal; Kıymetli Evrak Hukuku, 3. Bası, Ankara 2013, s. 307.

³⁴ Medeni (hususî) cezanın amacının faili cezalandırmak olduğu hususunda bk. **Tunçomağ**, Cezai Şart, s. 43.

³⁵ Bu hususta bk. **Rampa**, s. 89; benzer olarak bk. **Selçuk**, s. 267-268.

Belirtmek gerekir ki, kanun koyucu poliçe ve bonodan farklı olarak çekte, sadece çek cezası öngörerek çekin tedavül gücünü artırmamıştır. Bunun yanı sıra, çekin karşılıksız çıkması durumunda, çek hesabı açma ve çek düzenleme yasağı şeklinde bir idari yaptırım da öngörmüştür (bk. ÇekK 6).

III. ÇEK CEZASI TALEP EDİLEBİLMESİNİN TEMEL ŞARTI: ÇEKİN KARŞILIKSIZ KALMASI

A. Ön Sorun: Çekin Karşılıksız Kaldığının TTK 808'e Uygun Olarak Tespitinin Zorunlu Olup Olmadığı

1. Yargıtay'ın Görüşü

Yargıtay'a göre, hamilin düzenleyenden çek cezası (tazminatı) talep edebilmesi için bu durumu TTK 808 (eTTK 720) gereğince tespit ettirmesi gerekir. Bu çerçevede çekin süresi içinde ibraz edilip, karşılıksız kalma durumunun protesto, muhatap bankanın veya takas odasının beyanıyla tespit edilmesi gerekir. Eğer bu şekilde bir tespit yapılmazsa çek cezasının (tazminatının) talep edilmesi mümkün olmaz.

Bu husustaki bir Yargıtay kararının (12. HD., 01.04.2004, E. 2004/3218, K. 2004/7767) ilgili bölümü şu şekildedir:

“...Sair temyiz itirazları yerinde değil ise de; muhatap bankada karşılığı bulunmayan çek nedeniyle keşidecinin TTK.nun 695/son (yeni TTK 783) maddesi hükmüne göre çekin kapatılmayan miktarının %5'i oranında çek tazminatı ile sorumlu tutulabilmesi için bu belgenin kanunen çek niteliğinde olması zorunludur.Somut olayda takip dayanağı çek, yasal süresi içerisinde muhatap bankaya ibraz edilmediği için, alacaklı, TTK.nun 708 (yeni TTK 796) ve 720 (yeni TTK 808). maddeleri gereğince müracaat hakkını kaybetmiştir. Bu durumda alacaklı çek tazminatı talep edemez. Borçlu vekilinin icra dairesine verdiği itiraz dilekçesinde, borcu kabul edip, ödediğini ileri sürmüş olması, dayanak belge nedeniyle alacaklıya borca itirazın kaldırılması olanağını tanır ise de, belgenin niteliğine ilişkin yukarıda açıklanan gerekçe nedeniyle, borçlunun çek tazminatı ile sorumlu tutulması mümkün değildir. O halde çek tazminatına hasren itirazın kaldırılması isteminin reddi yerine bu kısım içinde itirazın kaldırılması isabetsizdir...”³⁶.

³⁶ Bu karar için bk. **Oskay, Mustafa/Koçak, Coşkun/Deynekli, Adnan/Doğan, Ayhan; İİK Şerhi, Madde 100-176b, C.3, Ankara 2007, s. 4121; Kazancı Veri Tabanı.** Aynı yönde başka bir karar için bk. **12. HD., 18.5.2001, E. 7701, K. 8813** (Bu karar için bk. **e-Uyar Veri Tabanı**)

Yargıtay yeni tarihli başka bir kararında da (19. HD., 18.04.2012, E. 2012/435, K. 2012/6592) çekin süresi içinde muhatap bankaya ibraz edilmemesi durumunda çek cezasının istenemeyeceğine hükmetmiştir. Bu kararın ilgili bölümü şu şekildedir:

“...Mahkemece; süresinde muhatap bankaya ibraz edilmeyen çeki dayanarak davalı hamilin kambiyo hukukundan kaynaklanan haklarını kullanamayacağı, bu durumda davalının çek tazminatı ve reeskont faizi talep hakkı bulunmadığı, bilirkişi raporunun denetimi açık olduğu ve hükme esas alındığı gerekçesiyle davanın kabulüne, dava tarihi itibarıyla davacının takip dosyasında davalıya fazladan ödediği 9.958,03 TL'nin davalıdan istirdatı ile davacıya verilmesine karar verilmiş, hüküm davalı vekili tarafından temyiz edilmiştir. Dosyadaki yazılara kararın dayandığı delillerle gerektirici sebeplere ve özellikle davalı tarafından takibe konulan çek kambiyo senedi niteliğini yitirdiğinden davacının çek tazminatı ve davalı tarafından talep edilen faizin tamamından sorumlu tutulmamasında bir isabetsizlik bulunmamasına göre davalı vekilinin yerinde görülmeyen bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA...”³⁷.

2. Doktrindeki Görüşler

Doktrinde savunulan bir görüşe göre, çek cezasının talep edilebilmesi için çekin karşılıksız kalması yeterlidir. Çekin karşılıksız kaldığı hususunun TTK 808'de belirtilen sürede ve şekilde tespit edilmesine gerek yoktur. Bu görüşün temel gerekçesini, çek cezasının başvuru hakkı kapsamında olmaması, onun düzenleyen için öngörülen bir haksız fiil yaptırımını oluşturmasıdır³⁸.

Bu görüşün pratik sonucuysa, hamil süresi içinde çeki muhatap bankaya veya takas odasına ibraz etmese, karşılıksız kalma durumunu TTK 808'de belirtilen şekillerde tespit ettirmese dahi, çekin karşılıksız kaldığını ispat etmek şartıyla çek cezasını talep edebilecektir.

Doktrinde savunulan hakim görüşe göreyse, hamilin düzenleyenden çek cezasını talep edebilmesi için çekin Kanun'da öngörülen ibraz süreleri içinde

³⁷ Bu karar için bk. **e-Uyar Veri Tabanı**

³⁸ Bu hususta bk. **Rampa**, s. 62.

muhatap bankaya veya takas odasına ibraz edilmesi gerekir. Bunun yanı sıra, çekin karşılıksız kalma durumunun TTK 808’de belirtilen üç usulden biriyle tespit ettirilmesi zorunludur³⁹. Bunun sonucu olarak, çek hesabında yeterli karşılık bulunmamasına rağmen, TTK 808’e uygun olarak çekin karşılıksız kaldığının tespiti yapılmazsa, hamil, çek cezasını düzenleyenden talep edemez.

Bizce de ikinci görüş daha yerindedir. Daha önce de ifade edildiği üzere, hükmün temel amacı, ibraz süresi içinde düzenleyenin ilgili çek hesabında yeterli karşılığı bulundurmasını sağlamaktır. Buna aykırı davranan düzenleyen bakımından da özel bir yaptırım öngörmektir. Diğer taraftan çek cezasına ilişkin düzenleme, hamilin başvuru hakkına ilişkin TTK 810’nun kapsamını genişleten bir haktır. Bunun sonucu olarak başvuru hakkının kullanılabilmesi için gerekli şekli şartların, onun bir parçasını oluşturan çek cezası bakımından da yerine getirilmesi gerekir. Bu nedenle, TTK 783/3’deki çek cezasının başvuru hakkının kapsamını düzenleyen TTK 810 içerisinde düzenlenmesi daha yerinde olabilirdi.

B. Karşılıksız Çek İçin Gerekli Olan Şartlar

Yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde, çekin karşılığının olmadığı hususunun TTK 808’de belirtilen usule uygun olarak hamil tarafından tespit ettirilmesi gerekir. Bu çerçevede, şeklen geçerli bir çek, ibraz süresi içinde yetkili hamil tarafından usulüne uygun olarak ibrazına rağmen kısmen veya tamamen ödeme yapılmadıysa karşılıksız çekten söz edilir.

1. Şeklen Geçerli Bir Çekin Mevcut Olması

Karşılıksız çekten söz edilebilmesi için şeklen geçerli bir çekin varlığı ilk şarttır⁴⁰. Zira geçerli bir çekin olmadığı durumda, o çekle ilgili karşılıksız

³⁹ Bu görüş için bk. **İnan**, Çek Rizikoları, s. 58; **Coşkun**, s. 56; **Domanıç**, Kıymetli Evrak, s. 713-714; benzer olarak bk. **Yıldız**, Şükürü; “İbraz Süresini Geçiren Çek Hamilinin Hukuki Durumu ve Yargıtay Kararları”, THYKS XIX, 10 Mayıs 2003, s. 196; **Öztaş**, Kıymetli Evrak, s. 1307.

⁴⁰ Bu hususta bk. **Yasan**, Mustafa; “3167 Sayılı Kanuna Göre Hukuki ve Cezai Açından Karşılıksız Çek Keşidesinin Meydana Gelmesi İçin Gerekli Olan Koşullar”, AÜEHFD 1999, C. III, S. 1, s. 343; **Güngör**, s. 131.

işlemi yapılmaz. Böyle bir durumda getirilen belgenin ibraz edene tekrar iade edilmesi gerekir⁴¹.

Çekin geçerli olabilmesi için TTK 780'da belirtilen unsurları taşıması gerekir. Bu çerçevede çekin geçerliliği için gerekli olan unsurlar şunlardır: a. Çek kelimesi, b. Kayıtsız ve şartsız belirli bir bedelin ödenmesi hususundaki havaleyi c. Muhatabın ticaret unvanı d. Ödeme yeri e. Düzenleme tarihi ve yeri f. Düzenleyenin imzası⁴².

Türk Ticaret Kanunu çerçevesinde geçerli bir çekten söz edebilmek için gerekli olan unsurlar yukarıda belirtilenlerle sınırlıdır. Bununla birlikte, 5941 sayılı Çek Kanununda tacir olan ve tacir olmayanlara kişilere verilecek çeklerle hamile yazılı çeklerin açıkça ayırt edilebilecek şekilde bastırılması gerektiği belirtilmiştir. Yine, çek defterinin her bir yaprağına yazılacak unsurlar Kanun'da gösterilmiştir (bk. ÇekK 7). Bunlar: a. Çek hesabının numarası b. Çek hesabının bulunduğu banka şubesinin adı c. Çek hesabı sahibi gerçek kişinin adı ve soyadı, tüzel kişinin adı d. Çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişinin vergi kimlik numarası e. Çekin basıldığı tarih.

Ancak 5941 sayılı Çek Kanunu çekin geçerliliğine ilişkin olası tartışmaların önüne geçmek için, Türk Ticaret Kanunu'ndaki unsurları taşıması kaydıyla düzenlenen çekin, geçerli olacağını belirtmiştir (ÇekK 2/9). Bunun sonucu olarak bir çek ÇekK 2. maddesine aykırı olarak düzenlenmiş olsa dahi, TTK 780 ve 781 çerçevesinde gerekli unsurları taşıyorsa, hukuken geçerli bir çektir⁴³.

⁴¹ Bu hususta bk. **von der Crone-Schmocker**, s. 10.

Belirtmek gerekir ki, yasal unsurları taşımayan bir çek, muhatap banka tarafından karşılıksız işlemine tabi tutulsa dahi, bu belgeye dayanarak hamilin düzenleyenden çek cezasını talep etmesi mümkün değildir (Bu hususta bk. **11. HD., 22.9.1989, E. 1989/5992, K. 1989/4561 (Kazancı Veri Tabanı)**).

⁴² Metinde belirtilenlerin yanı sıra, çekte ödeme yeri gösterilmemişse, muhatapın ticaret unvanının yanından gösterilen yer ödeme yeri sayılır. Yine, düzenleme yeri gösterilmemiş olan çek, düzenleyenin adı yanında yazılı olan yerde düzenlenmiş sayılır (bk. TTK 781).

⁴³ Belirtmek gerekir ki, çeki geçersiz kılacak bir hususun da çeki yazılmaması gerekir. Bu çerçevede, çekteki havalenin şarta bağlanması veya taksitle ödeme gibi kayıtlar çeki geçersiz kılar. Böyle bir durumda da karşılıksız çekten söz edilemez.

2. Çekin Süresi İçinde Muhatap Bankaya veya Takas Odasına İbrahim Edilmesi

Karşılıksız çekten söz edilebilmek için çekin süresi içinde bankaya ibraz edilmesi gerekir. Söz konusu süre, çekin ödeme ve düzenleme yerinin neresi olduğuna bağlı olarak farklılık gösterir. Eğer çekin ödeme ve düzenleme yeri aynı yerse, bu süre 10 gündür. Buna karşılık çekin düzenleme ve ödeme yeri farklı yerlerse süre bir aydır. Ödeme ve düzenleme yeri Akdeniz'e kıyası olmamak şartıyla farklı kıtalarsa süre üç aydır. Aynı yer farklı yerden ne anlaşılması gerektiği doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre aynı yerden ilçe sınırları anlaşılmalıdır. Büyükşehir belediyeleri bakımından, büyükşehir belediyesi kapsamına giren ilçelerin de aynı yer sayılması gerekir⁴⁴. Diğer bir görüşe göre, aynı yer- farklı yer belirlenmesinde il sınır-

⁴⁴ Bu hususta bk. **Öztan**, Kıymetli Evrak, s. 1168; **Pulaşlı**, s. 296; **Bilgili/Demirkapı**, s. 175; **Eriş**, Çek, s. 186-187. Yargıtay da bir kararında (**10. CD., 24.2.2004, E. 2004/401, K. 2004/2006**) bu görüşü kabul etmiştir. Kararın ilgili bölümü şu şekildedir: "...Çekin keşidesinden itibaren belli bir süre içerisinde ödenmek üzere muhataba ibrazı gerekmekte olup, ödeme için ibraz süreleri TTK'nun 708 (yeni TTK 796). maddesinde ayrıntılı bir şekilde hüküm altına alınmıştır. Bu madde gereğince, bir çek keşide edildiği yerde ödenecekse 10 gün, keşide edildiği yerden başka bir yerde ödenecekse 1 ay içerisinde muhataba ibraz edilmelidir. Çekin keşide edileceği yerde ödenecek olmasından maksat, çek hesabının bulunduğu muhatap bankanın ve keşide yerinin aynı ilçe idari birim sınırları içerisinde olmasıdır. Çekin keşide edildiği yerden başka bir yerde ödenecek olması ise, çekin keşide edildiği yer ile çekin işleyen hesabının bulunduğu banka şubesinin farklı ilçe veya ilde olmalarıdır. Burada muhatap banka sözünden kast edilen yer, çekle işleyen hesabın bulunduğu yer olup, çekin ibrazı üzerine karşılığını sormak suretiyle çek bedelini ödeyen şubenin bulunduğu yer değildir. Yani çekin yabancı bir şubeye ibraz edilmiş olması, ibraz sürelerini etkilemez. Zira, yabancı şube çek bedelini 3167 sayılı Yasa'nın 4. maddesi gereğince ve müşterilerine hizmet etmek amacıyla ödemekte ve daha sonra muhatap banka ile hesaplaşmaktadır. Yine keşide ve ödeme yerlerinin aynı yer sayılmasında ve ibraz sürelerinin hesaplanmasında, il sınırı değil, ilçe sınırının esas alınacağı, ancak; Büyükşehir Belediyesinin bulunduğu yerlerde, Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde kalan yerlerin aynı yer sayılacağı hususu da gözden uzak tutulmayacaktır..." (Bu karar için bk. **Kazancı Veri Tabanı**).

Belirtmek gerekir ki, 6360 sayılı Kanun ile 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun Büyükşehir belediyesini tanımlayan maddesinde değişiklik yapıldıktan sonra bu görüşün büyükşehri esas alan kısmının pratik bir önemi kalmamıştır. Gerçekten de Büyükşehir Belediyesi Kanununun 3/I-a hükmüne göre, büyükşehir belediyesinin sınırları il mülki

larının dikkate alınması gerekir. Bunun sonucu olarak ödeme yeriyle düzenleme yeri aynı ilin sınırları içerisindeyse süre on gündür⁴⁵.

Bizce de, aynı yer farklı yer değerlendirmesinde en doğru çözüm il sınırlarının esas alınmasıdır. Aynı yer- farklı yer belirlenmesinde çekin üzerinde yazılı olduğu düzenleme yerinin esas alınması gerekir. Yoksa çekin fiilen nerede düzenlediğinin bir önemi bulunmamaktadır. Hükümde belirtilen süreler, çekte yazılı olan düzenleme tarihinin ertesi günü başlar (TTK 796/III)⁴⁶. Sürelerin hesabında aradaki tatil günleri de hesaba katılır. Ancak ibraz süresinin son günü, bir tatil gününe denk gelirse ibraz süresi tatil günlerini takip eden ilk iş gününe kadar uzar (bk. TTK 816)⁴⁷.

Bunun yanı sıra, düzenleyen tarafından çek üzerine konulacak bir kayıtle ibraz sürelerinin uzatılması veya kısaltılması mümkün değildir⁴⁸. Bununla birlikte, hesaplamada çekin üzerinde yazılı düzenleme tarihi dikkate

sınırdır. Yine değişikliğe uğrayan 5. madde de büyükşehir belediyesinin sınırlarının il mülki sınırları olduğu belirtilmiştir.

⁴⁵ Bu hususta bk. **Narbay**, Şafak; “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan “Yer” Kavramına “De Lege Lata” ve “De Lege Ferenda” Çözüm Önerileri “ Bilgi Toplumunda Hukuk- Ünal Tekinalp’e Armağan, İstanbul 2003,s. 815; **Ülgen**, Hüseyin/**Helvacı**, Mehmet/**Kendigelen** Abuzer/**Kaya**, Arslan (**Kendigelen**); Kıymetli Evrak Hukuku, Gözden Geçirilmiş 7. Bası, İstanbul 2013, s. 265.

⁴⁶ Bu düzenleme TTK’nın kıymetli evrak kitabında yapılan ender değişikliklerden bir tanesidir. Düzenlemenin gerekçesinde, bu hükümle TTK 817 (eTTK 729) arasında eski düzenlemede uyumsuzluk bulunduğu ve böylelikle bu uyumsuzluğun giderildiği ifade edilmiştir. TTK 817’e göre de Kanunun bu kısmında gösterilen süreler hesap edilirken bunların başladığı gün hesaba katılmaz.

⁴⁷ Yargıtay da bir kararında (**12. HD., 16.12.2003, E. 2003/21333, K. 2003/24942**) bu hususu ifade etmiştir. Kararın ilgili bölümü şu şekildedir: “...Takip dayanağı çek 24.7.2003 keşide tarihli olup, T.T.K.’nun 708/1 (yeni TTK 796).maddesinde öngörülen 10 günlük yasal sürenin sonu 3.8.2003 Pazar günü olmakla T.T.K.’nun 728. (yeni TTK 816) maddesi uyarınca çekin ibrazı bir sonraki iş gününde yapılabilir. O halde 4.8.2003 tarihinde yapılan ibraz yasal sürede olup, takip dayanağı çekin yasal unsurlarının da tam olması nedeniyle Merciiçe şikayetin reddine karar verilmesi gerekirken çekin süresinde ibraz edilmediği gerekçesi ile takibin iptaline karar verilmesi isabetsizdir...” (Bu karar için bk. **Kazancı Veri Tabanı**).

⁴⁸ Aynı yönde bk. **Jacobi**, Ernst; Wechsel- und Scheckrecht, Berlin 1955, s. 273-274; **BaslerKomm (Hippeler)**, Art. 1116, No. 2; **Bilgili/Demirkapı**, s. 176; **Pulaşlı**, s. 296; **Kayar**, s. 190.

alınır. Bu nedenle çekin üzerine fiilen düzenlenen tarih dışında tarih yazılmak suretiyle ibraz sürelerinin uzatılıp kısaltılması mümkündür⁴⁹. Yine çekin fiilen düzenlendiği yerden başka bir yer düzenleme yeri gösterilmek suretiyle ibraz süresinin uzatılması ya da kısaltılması mümkündür.

Süresi içinde yapılacak ibrazın muhatap bankaya yapılması gerekir. Çekin muhatap bankanın herhangi bir şubesine ibraz, geçerli bir ibrazın hüküm ve sonuçlarını doğurur (bk. ÇekK 3).

Belirtelim ki, çekin mutlaka muhatap bankaya ibrazı şart değildir. TTK 798'de de ifade edildiği üzere takas odasına ibraz da ödeme için ibraz yerine geçer. Takasa ibraz edilecek çeklerde, hamil tahsil veya temlik ciroyuyla çeki muhatap banka dışında bir bankaya devretmekte, devredilen banka tarafından da çek takasa ibraz edilmektedir⁵⁰. Bu ibraz fiziki ortamda gerçekleştirilebildiği gibi, elektronik ortamda da gerçekleştirilebilmektedir.

3. Çek Bedelinin Kısmen veya Tamamen Ödenmemesi

Çekin karşılıksız kalmasından söz edilebilmesi için gerekli olan diğer bir şart, çek bedelinin kısmen veya tamamen ödenmemesidir⁵¹. Çekin bankaya veya takas odasına ibrazı anında, çek bedelini ödeyecek oranda nakit veya kredinin bulunmaması durumunda çekin karşılıksız kalmasından söz edilir^{52,53}. Çek bedelini karşılayacak yeterli nakdin ve kredinin bulunma-

⁴⁹ Bu hususta bk. **Bahtiyar**, Mehmet; "İleri Tarihli Çekten Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk", Makaleler-1, İstanbul 2008, s. 44; **Öztürk**, Sinan; "Çekte İbraz", YD 2001, C. XXVII, S. 3, s. 549; **BaslerKomm (Hippeler)**, Art. 1116, No. 3; **Bilgili/Demirkapı**, s. 176; **Kayar**, s. 190.

⁵⁰ Bu hususta bk. **Reisoğlu**, s. 217.

⁵¹ Benzer olarak bk. **İnan**, Çek Rizikoları, s. 53.

⁵² Bu hususta bk. **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya (Kendigelen)**, s. 277; ayrıca bk. **Akın**, Murat Yusuf; "Türk Hukukunda Karşılıksız Çek", MÜHF- Hukuk Araştırmaları 1995, C. IX, S.1-3, s. 418; **Ertekin**, Erol/**Karataş**, İzzet; Uygulamada Ticari Senetler, 3. Bası, Ankara 1998, s. 243; **Tekil**, Müge; Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu, İstanbul 1997, s. 25; **Roberto/Trüeb (Kuhn)**, Art.1003, No.1; **Kayar**, s. 180; **Selçuk**, s. 264; **Coşkun**, s. 4; **Kren Kostkiewicz/Nobel/Schwander/Wolf (Schwarz)**, Art.1103, No.2.

⁵³ Aslında çek düzenleyebilmesi için muhatap nezdinde, düzenleyeninin emrine tahsis edilmiş bir karşılığın olması gerekir. Ancak, karşılığın mevcut olmaması geçerli şekil şart-

masından kasıt, hesap sahibi ile banka arasında yapılan çek anlaşması hesabında yeterli karşılığın bulunmamasıdır. Hesap sahibinin muhatap banka nezdinde diğer hesaplarında yeterli karşılığın olması dikkate alınmaz⁵⁴. Bununla birlikte, muhatap bankanın hesaplar üzerine virman yapma yetkisi varsa ve diğer hesaplarda yeterli karşılık varsa, çekin karşılıksız kalmasından söz edilemez⁵⁵.

Belirtmek gerekir ki, yukarıda kredinin kapsamına hem çek hesabı sahibi ile muhatap banka arasında yapılan çek bedelinin banka tarafından ödeneceğine ilişkin kredi sözleşmesi girmektedir. Hem de, 5941 sayılı ÇekK 3/2 maddesinde belirtilen, muhatap bankanın çekleri hesap sahibine vermesiyle meydana gelen dönülemeyecek nitelikteki gayri nakdi kredi sözleşmesi girer⁵⁶.

larını taşıyan belgenin çek olma vasfını ortadan kaldırmaz (bk. TTK 783). Buradan da anlaşılacağı üzere, önemli olan ibraz anında karşılığın mevcut olmasıdır (İsviçre hukuku bakımından aynı yönde bk. **Rampa**, s. 90).

⁵⁴ Aynı yönde bk. **Demir**, Şamil; “5941 Sayılı Çek Kanununda Düzenlenen İdari ve Cezai Yaptırımlar”, ABD 2013/1, s. 231; **Poroy**, Reha/**Tekinalp**, Ünal; Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, Güncelleştirilmiş 21 Bası, İstanbul 2013, s. 311; **Akın**, s. 418; **Şimşek**, Ticari Senetler, s. 422; **Güngör**, s. 133; **Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal (Arı)**, s. 335; **Tekil**, s. 26; **Bilgili/Demirkapı**, s. 158.

⁵⁵ Bu hususta bk. **Antmen**, Alpay; “Karşılıksız Çek - Karşılıksız Çekin Hukuki ve Cezai Sonuçları (I)”, YD 1992, S.4, s.515; **Bahtiyar**, Mehmet; Kıymetli Evrak Hukuku, 9. Bası, İstanbul 2012, s. 122; **Erman**, Sahir; “Karşılıksız Çek”, Batider 1981, C. XI, S.2, s. 130; **Bozer/Göle**, s. 305; **Coşkun**, s. 4; **Demir**, s.231-232; **Ertekin/Karataş**, s. 245; **Tekil**, s. 26; **Bilgili/Demirkapı**, s. 158; karşılık kavramı ve bunun türleri için bk. **Rampa**, s. 28 vd.

⁵⁶ Bu hüküm çerçevesinde çekin karşılığının hiç bulunmamasıyla kısmen bulunması arasında ödenecek miktar farklılık göstermektedir. Çekin karşılığının hiç bulunmaması durumunda; 1. Çek bin Türk Lirası ve üzerindeyse bin Türk Lirası 2. Çek bedeli bin Türk Lirasının altındaysa çek bedelinin muhatap banka tarafından ödenmesi gerekir. Çek bedelinin hesapta kısmi karşılığı varsa iki ihtimal ortaya çıkar. Eğer çek bedeli bin Türk Lirası ve altındaysa çek bedelini aşmamak koşuluyla kısmi karşılığın bin Türk Lirasını tamamlayacak miktarın banka tarafından ödenmesi gerekir. Buna karşılık, çek bedeli bin Türk Lirasının üzerindeyse, çek bedelini aşmamak koşuluyla kısmi karşılığa ilave olarak bin Türk lirasının banka tarafından ödenmesi gerekir. Belirtelim ki, bu 1.000 TL’lik miktar 27.01. 2014 tarihinden itibaren 1.120, 00 TL’ye çıkarılmıştır (RG, 21.01.2014, S. 28889).

Çek hesabı sahibiyle banka arasındaki kredi sözleşmesi çerçevesinde, çek bedelinin tamamı ödenmişse karşılıksız çekten söz edilemez⁵⁷. Bunun yanı sıra çek hesabı sahibiyle banka arasında ÇekK 3/2 dışında bir kredi sözleşmesi bulunmasa dahi, banka, müşterisinin karşılıksız çeke ilişkin yaptırımlarla karşı karşıya kalmaması için çek bedelini öderse karşılıksız çekten söz edilemez⁵⁸. Hatta, banka hataen hesapta yeterli karşılık olmamasına rağmen çek bedelinin tamamını öderse, yine çekin karşılıksız kalmasından söz edilemez⁵⁹. Yani karşılığın olmadığı durumda banka her ne şekilde olursa olsun ödeme yapmışsa çekin karşılıksız kalmasından bahsedilemez⁶⁰.

Bunun yanı sıra çekin karşılıksız çıkmasıyla bazı özel durumlara da değinmek gerekir. Bu çerçevede, hesapta yeterli karşılık bulunmasına rağmen, muhatap tarafından hataen ve bilinçli olarak ödeme yapılmaması durumunda, çekin karşılıksız kaldığından söz edilecektir⁶¹. Bu halde çek cezasını ödemek zorunda kalan düzenleyen ödediği bu bedeli, aralarındaki çek anlaşmasına aykırı davranan muhatap bankadan talep edebilir. Yine, hesapta mevcut olan karşılığın hesap üzerinde haczin veya ihtiyati tedbirin bulunması

⁵⁷ Aynı yönde bk. **Bozer/Göle**, s. 305; **Bahtiyar**, Kıymetli Evrak, s. 122.

⁵⁸ Bu hususta bk. **Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal (Arı)**, s. 379, dñn.191; **Domanıç**, Karşılıksız Çek, s. 99; **Yasan**, s. 354.

⁵⁹ Aynı yönde bk. **Bozer/Göle**, s. 305; benzer olarak bk. **Coşkun**, s. 13.

⁶⁰ Bu hususta bk. **Rampa**, s. 90; **Domanıç**, Kıymetli Evrak, s. 713; **Güngör**, s. 130; **Antmen**, s.516.

⁶¹ Bu hususta bk. **Kendigelen**, Çek, s. 284; benzer olarak bk. **Domanıç**, Kıymetli Evrak, s. 619; ancak bk. ve karşı. **Yasan**, s.354.

Zimmermann'a göre, yeterli karşılık bulunmasına rağmen banka tarafından ödeme yapılmazsa, bu halde hamil çek cezasını düzenleyenden talep edemez. Yazar'a göre, bu durum başvuru hakkının kullanılmasından farklılık arz etmektedir. Başvuru hakkının kullanılabilmesi için çekin herhangi bir nedenle ödenmemesi yeterlidir. Ancak, çek cezası için çekin karşılıksız kalması gerekmektedir (Bu hususta bk. **Zimmermann**, Art. 1103, No. 19).

Bu görüşe katılmak olanaklı değildir. Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, çek cezası hamilin başvuru hakkını genişleten bir hak niteliğindedir. Bu nedenle çekin ödenmediği her durumda hukuki yaptırımların uygulanması bakımından karşılıksız çek söz konusu olur.

yahut hesap üzerinde rehin bulunması nedeniyle ödenememesi halinde de karşılıksız çekten söz edilir^{62,63}.

4. Ödenmeme Durumunun Usulüne Uygun Olarak Tespit Ettirilmesi

Karşılıksız çekten söz edilebilmesi için süresi içinde bankaya ibraz edilen şeklen geçerli çekin ödenmediği hususunun usulüne uygun olarak tespit ettirilmesi gerekir. Çekin kısmen veya tamamen karşılıksız kaldığı hususunun nasıl tespit edileceği TTK 808’de belirtilmiştir. Bu hükme göre; a. Resmi bir belge “protesto” ile b. Muhatap tarafından ibraz günü de geste-

⁶² Bu hususta bk. **Kendigelen**, Çek, s. 285; **Coşkun**, s. 21; **Yasan**, s. 352.

Buna karşılık doktrinde **İnan** tarafından savunulan görüşe göre, icrai ve ihtiyati haczi birbirinden ayırmak gerekir. Eğer icrai haciz durumu söz konusuysa, düzenleyen çekin karşılıksız kalmasından sorumludur. Zira bu halde borçluya (düzenleyen) ödeme emri tebliğ edildiğinden, düzenleyen durumdan haberdardır. Buna karşılık, ihtiyati haciz halinde, düzenleyene borcu nedeniyle tebligat yapılmadığından, bu durumla ilgili bilgi sahibi olmayan düzenleyeni karşılıksız çekle ilgili sorumlu kılmamak gerekir (**İnan**, Nurkut; “Özel Hukukta Karşılıksız Çek”, Batider 1981, C. XI, S. 2, s. 114). Borçlunun tedbir alamayacağı gerekçesiyle ihtiyati haciz durumunda karşılıksız çekten söz edilemeyeceği hususunda bk. **Antmen**, s. 524.

Ancak bu görüşe katılmak mümkün değildir. İlk olarak karşılıksız çek nedeniyle sorumluluğun doğabilmesi düzenleyenin kusurlu olmasına gerek yoktur. Bu nedenle, düzenleyen çek hesabının üzerine haciz konulduğunu bilmesede dahi, karşılıksız çekin hukuki yaptırımlarına maruz kalır. İkinci olarak, iletişim araçlarında ve özellikle internet alanında meydana gelen gelişmeler dikkate alındığında, düzenleyen çek hesabının üzerine ihtiyati haciz konulduğunu kolaylıkla öğrenebilir.

⁶³ Yargıtay ise bir kararında (**12. HD., 7.2.2003, E. 2002/28970, K. 2003/2384**) çek bedelinin bankada bloke edilmesinin karşılıksızlığa neden olmayacağını belirtmiştir. Bu kararın ilgili bölümü şu şekildedir: “...TTK.’nun 695 (yeni TTK 783). maddesinin uygulanabilmesi çekin ibrazında muhatap banka nezdinde karşılığının olmamasına bağlıdır. Merciice gerek çek arkasında gerekse muhatap banka yazısında ibrazda çek bedelinin bankada bloke edildiği gözetilmeksizin anılan madde gereğince muteriz borçlunun çek tazminatı ile sorumlu tutulmasına karar verilmesi isabetsizdir...” (Bu karar için bk. **Kazancı Veri Tabanı, e-Uyar Veri Tabanı**).

Ancak yüksek mahkemenin bu görüşüne katılma olanağı yoktur. Daha önce de ifade edildiği üzere, çek cezasının talep edilebilmesi için çekin karşılıksız kalması yeterlidir. Bedelin bloke edilmesi, düzenleyeni çek cezasından doğan sorumluluktan kurtarmaz.

rilme suretiyle, çekin üzerine yazılmış tarihli beyanla c. Bir takas odasının çek zamanında ibraz edildiği halde ödenmediğini tespit eden tarihli bir beyanıyla tespit yapılması gerekir. Bu üç alternatiften biriyle durumun tespit edilmesi yeterlidir⁶⁴.

IV. ÇEK CEZASINI TALEBE YETKİLİ OLANLAR VE ÇEK CEZASINDAN SORUMLU OLANLAR

A. Talebe Yetkili Olanlar

Çek cezasını talep etme yetkisi hamile aittir. Gerçekten de TTK 783/3'e göre, düzenleyen çekin karşılıksız kalan bedelinin yüzde onunu ödemekle yükümlü olduktan başka, hamilin bu yüzden uğradığı zararı da gidermekle yükümlüdür. Buradaki hamilden kasıt, çeki süresi içinde ibraz edip, usulüne uygun olarak karşılıksızlık durumunu tespit ettiren kimsedir. Eğer çekin birden fazla hamili varsa ve bunlar arasında teselsül bulunuyorsa her biri çek cezasının tamamını talep edebilir. Buna karşılık, aralarında bu şekilde bir teselsül bulunmuyorsa, her bir hamil hissesi oranında talepte bulunabilir^{65,66}. Mütessesil alacaklılığı düzenleyen TBK 169/IV hükmüne göre, aksi karar-

⁶⁴ Daha hızlı ve ucuz olması nedeniyle ödememe durumunun muhatap bankanın veya takas odasının beyanıyla tespit edildiği hususunda bk. **von der Crone-Schmocker**, s. 10.

⁶⁵ Benzer olarak bk. **Coşkun**, s. 81-82; **Reisoğlu**, s. 76-77; **Öztañ**, Kıymetli Evrak, s. 460 ve özellikle orada dñn. 86. Ancak **Öztañ**, önceki tarihli bir makalesinde, birden fazla kimsenin lehtar olarak gösterildiği ve bunlar arasında teselsül veya iştirak halinde mülkiyet halinin bulunmadığı durumda, her birinin ancak hissesi kadar talepte bulunacaklarına dair bir kaydın da mevcut olmaması şartıyla lehtarların senet bedelini tahsil edebilmelerinin senetteki alacak hakkı bölünemez nitelikte olduğundan, içlerinden herhangi birinin diğerleri adına hareket etmesi veya hep birlikte hareket etmeleri kaydıyla mümkün olabileceği görüşünü savunmuştur (Bu hususta bk. **Öztañ**, Fırat; "Ticari Senetlerde Birden Fazla Lehtar Gösterilmesi", Batider 1978, C. IX, S. 4, s. 1021-1022).

⁶⁶ Burada TTK 7 anlamında teselsül karinesi de uygulama alanı bulmaz. Zira TTK 7 sadece birlikte borçluluk durumunu düzenlemiştir. Yoksa bu düzenlemenin kapsamına birlikte alacaklılık durumu girmemektedir (Bu hususta ayrıntılı açıklamalar ve olması gereken hukuk bakımından yapılan değerlendirme için bk. **Acar**, Faruk; Türk- İsviçre Medeni Hukukunda Alacaklılar Arası Teselsül, Ankara 2003, s. 156 vd).

laştırılmadıkça ve alacaklılar arasındaki hukuki ilişkinin niteliğinden anlaşıl-
madıkça alacaklıların her birinin edim üzerindeki hakları eşittir⁶⁷.

Bunun yanı sıra, hamil başvuru hakkı kapsamında cirantalar veya bun-
lar lehine aval veren kişilere başvurarak bunlardan çekin ödenmemiş olan
bedelini tahsil edebilir (bk. TTK 808 ve TTK 810). Hamile ödeme yapan çek
borçlularının ödedikleri bedelin tahsili için düzenleyene başvurmaları müm-
kündür. Ancak hamile ödeme yapan çek borçluları düzenleyenden çek ceza-
sını talep edemezler⁶⁸.

Acaba, hamil süresi içinde ve usulüne uygun olarak çekin karşılıksız
kaldığını tespit ettirdikten sonra çeki ciro ederse, bu durumda çeki devralan
çek cezasını talep edebilir mi? TTK 793/1’de, protestonun düzenlenmesin-
den veya aynı nitelikteki bir belirlemeden veya ibraz süresinin geçmesinden
sonra yapılan cironun alacağın temlik sonuçlarını doğuracağı belirtilmiştir.
Alacağın temlikine ilişkin TBK 189’a göre, alacağın devri ile devreden
kişiliğine özgü olanlar dışındaki öncelik hakları ve bağlı haklar da devralana
geçer. Böylelikle, gecikmiş ciroyla çeki devralan devreden hukuki duru-
munu kazanmaktadır⁶⁹. Bu hükmün sonucu olarak, çek cezasının devralan
tarafından da talep edilebileceğini kabul etmek gerekir.

Daha önce de ifade edildiği üzere, çekin karşılığı olmasa dahi, muhatap
banka tarafından çek bedelinin hamile ödenmesi mümkündür. Ancak, bu
şekilde ödeme yapan banka düzenleyene çek cezasının ödenmesi için başvu-
ramaz. Zira, muhatap tarafından ödeme yapıldığında, çek cezasının temel
şartı olan karşılıksızlıktan söz edilemez.

⁶⁷ Yargıtay bonolara ilişkin olsa da niteliği gereği çekler bakımından da uygulanabilecek
bir kararda (12. HD., 23.6.1992, 1813/8573) birden fazla lehtarın bulunduğu kambiyo
senesinde, her bir lehtarın ancak bono bedelinin yarısını talep edebileceğini belirtmiştir.
Bu kararın ilgili bölümü şu şekildedir: “... Takip dayanağı bonoda iki lehtar vardır.
Takip yapan ise lehtarlardan birisidir. Münferit istek bakımından alacaklar arasında
ilişkiyi düzenleyen TTK.da bir hüküm bulunmadığı B.K.da dahi açıklayıcı bir hüküm
yoktur. Para borcu olduğu için B.K.69 (TBK 85). maddesi uygulanamaz. Alacaklılar
arasında teselsül ifade eden bir kayıta bulunmadığından B.K.nun 148 (TBK 169).
maddesi de uygulanamaz. Bu durumda lehtarlardan birisi tek başına senetten doğan
hakkın tamamını isteyemez. Yarısını dava ve takip etme hakkı vardır...” (Bu karar için
bk. **Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan**, s. 4150).

⁶⁸ Aynı yönde bk. **Kayar**, s. 220; **Öktem**, s. 752.

⁶⁹ Aynı yönde bk. **Öztañ**, Kıymetli Evrak, s. 572.

B. Çek Cezasından Sorumlu Olanlar

1. Düzenleyenin Sorumluluğu

TTK 783/3'de çek cezasından düzenleyenin sorumlu olduğu belirtilmiştir⁷⁰. Çek hesabı sahibiyle düzenleyenin farklı kişiler olması durumunda da, çek cezasından yine düzenleyen sorumlu olur⁷¹. Yoksa çeki düzenlemeyen çek hesabı sahibi çek cezasından sorumlu olmaz.

Eğer birden fazla düzenleyen varsa TTK 7 gereğince, bunlar hamile karşı müteselsilen sorumlu olurlar. Gerçekten de bu düzenlemeye göre, ticari bir iş dolayısıyla birden fazla kişi borç altına girmişlerse sözleşmede ve kanunda aksine bir düzenleme yoksa bunlar müteselsilen sorumlu olurlar. Yani, çeki düzenleyen sıfatıyla imzalayanların birinden hamil çek cezasının

⁷⁰ Yargıtay da bir kararında (12. HD., 3.7.2001, E. 2001/11381, K. 2001/12093) bu hususu ifade etmiştir. Bu kararın ilgili bölümü şu şekildedir: "...TTK.nun 695/son (yeni TTK 783) maddesi hükmüne göre % 5 oranındaki çek tazminatı, çeki keşide edenden istenebilir. İcra takibi çek keşidecisi hakkında yapılmadığından alacaklının sözü edilen çek tazminatını istemeye hakkı yoktur. Mercice alacaklının buna ilişkin itirazın kaldırılması isteminin reddine karar verilmesi gerekirken sözü edilen alacak için de itirazın kaldırılmasına karar verilmesi isabetsizdir..." (Bu karar için bk. **Kazancı Veri Tabanı**). Aynı yönde başka kararlar için bk. 23. HD., 08.12.2011, E.2011/732, K. 2011/2439 (Bu karar için bk. **Kazancı Veri Tabanı**); 12. HD., 20.11.2006, 20935/21695 (Bu karar için bk. **Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan**, s.4059); 12. HD., 22.04.2009, 4471/5207 (Bu karar için bk. **Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan**, s.4146); 12. HD., 27.06.2011, E.2010/32432, K. 2011/13242 (Bu karar için bk. **e-Uyar Veri Tabanı**); 12. HD., 21.02.2012, E. 2011/18838, K. 4472 (Bu karar için bk. **e-Uyar Veri Tabanı**).

⁷¹ Yargıtay da bir kararında (12. HD., 18.4.1995, 5945/5952) çeki imzalayan kişinin çek hesabı sahibi olmazsa dahi, bu çekten sorumlu olacağına hükmetmiştir. Bu kararın ilgili bölümü şu şekildedir: "... Çeklerde keşideci Deniz Akın- Salih Akın olarak gösterilmiştir. Ancak tek imza mevcuttur. Muteriz borçlu vekili bu imzanın müvekkilinin oğlu Deniz'e ait olduğunu iddia etmiştir. TTK. 695 (yeni TTK 783). maddesi hükmüne göre, çek imzalayan kişi çek hesabı kendisine ait olmasa veya müşterek bulunsa dahi çek bedelinden sorumludur. Çek hesabı sahibinin çekte imzası yoksa sorumlu tutulması mümkün değildir..." (Bu karar için bk. **Ertekin/Karataş**, s. 342).

Belirtmek gerekir ki, yeni Çek Kanunu dikkate alındığında bu durumun fiiliyatta gerçekleşmesi hemen hemen imkansızdır. ÇekK 2/7'de de belirtildiği üzere, çek yaprağının üzerinde, çek hesabı sahibi gerçek kişinin adı ve soyadıyla tüzel kişinin adının yer alması zorunludur.

tamamını talep edebilir. Bu halde çek cezasının tamamını ödeyen TBK 167 çerçevesinde diğer düzenleyene rücu edebilir.

Düzenleyenin sorumluluğuyla bağlantılı olarak açıklığa kavuşturulması gereken diğer bir nokta, yetkisiz temsil ve sahte imza halinde çek cezasından kimin sorumlu olacağıdır⁷². TTK 818/1-c düzenlemesine göre, poliçeye ilişkin TTK 677- 680. maddeleri çekler bakımından da uygulanır. Yetkisiz temsili düzenleyen TTK 678 gereğince yetkisiz olarak çek düzenleyen kimse o çekten bizzat sorumlu olur⁷³. Bunun sonucu olarak, yetkisiz temsilcinin çekin karşılıksız çıkmasının sonuçlarına katlanması gerekir^{74,75}. Bu sorumluluğun kapsamına TTK 783/3’de düzenlenen çek cezası da girer⁷⁶. Yetkisiz

⁷² 5941 sayılı ÇekK 5/3’de çek hesabı sahibi gerçek kişinin kendisi adına çek düzenlemek için bir başkasını vekil veya temsilci olarak atayamayacağı belirtilmiştir. Ancak hükmün devamında, gerçek kişinin vekil veya temsilci aracılığıyla çek düzenlemesi halinde, bu çekten doğan hukuki ve idari sorumluluğun çek hesabı sahibine ait olacağı belirtilmiştir. Bunun sonucu olarak, çek hesabı sahibi gerçek kişinin yetki verdiği temsilcinin düzenlediği çekin karşılıksız kalması durumunda, çek cezasından çek hesabı sorumlu olacaktır (Çek hesabı sahibi gerçek kişinin yetki verdiği temsilcinin düzenlediği çekin geçerli olacağı hususunda bk. **Kırca**, İsmail; 5941 Sayılı Çek Kanunu- Konferans (22 Ocak 2010), Ankara 2010, s. 26; **Poroy/Tekinalp**, s. 355; **Reisoğlu**, s. 46).

⁷³ Belirtmek gerekir ki, kambiyo senedine yetkisiz olarak imza koyanın, bu senetten bizzat sorumlu olması, Borçlar hukukunda düzenlenen yetkisiz temsilin hukuki sonuçlarından farklılık göstermektedir. Gerçekten de TBK 47/I gereğince temsil olunanın yetkisiz olarak yapılan işlemi onamaması halinde, yetkisiz temsilciden işlemin geçersiz olması nedeniyle doğan zararların tazmini istenebilir. Hükümde kast edilen zararlar menfi zararlardır. Bununla birlikte, hakkaniyet gerektiriyorsa yetkisiz temsilciden müspet zararların da tazmini istenebilir (bk. TBK 47/II). Bu farklılığın sebebi, kambiyo senetlerinin tedavül fonksiyonunu ve bununla bağlantılı olarak hamili korumaktır.

⁷⁴ Benzer olarak bk. **İnan**, Çek Rizikoları, s. 72; **Şimşek**, Ticari Senetler, s. 428; **Coşkun**, s. 29.

⁷⁵ Belirtmek gerekir ki, yetkisiz temsilde temsilci çekten bizzat sorumluyken, çek hesabı başka bir kişi adına açılmış bulunduğu hesapta karşılık bulursa da bulunmasa da çek karşılıksız kalmış olacaktır (Bu hususta bk. **Reisoğlu**, s. 266-267 ve 53-54).

⁷⁶ Yargıtay da bir kararında (**11. HD., 11.07. 2011, E. 2010/683, K. 2011/8676**) yetkisiz temsilcinin çek cezasından sorumlu olacağını belirtmiştir. Bu kararın ilgili bölümü şu şekildedir: “...TTK 590 (yeni TTK 678). maddesinde yer alan özel hüküm uyarınca, temsile yetkili olmadığı halde bir şahsın temsilcisi sıfatıyla poliçeye imzasını (bu imza keşide, kabul, ciro, aval, araya girme imzası olabilir) koyan kimse, o poliçeden dolayı bizzat sorumlu ve poliçeyi ödediği takdirde de temsil olunanın haiz olduğu haklara sahip

temsilcinin çek bedelinden ve bununla bağlantılı olarak çek cezasından sorumlu olması esasını sahte imza bakımından da kabul etmek gerekir⁷⁷. Bunun sonucu olarak başkasının imzasını taklit edip, çek düzenleyen kimse de çek cezasından sorumludur.

2. Ciranta ve Muhatap Bankanın Sorumluluğu

Yukarıda da ifade edildiği üzere TTK 783/3 gereğince çek cezasından düzenleyen sorumludur. Bu hususta cirantaların herhangi bir sorumluluğu yoktur⁷⁸. Düzenlemenin amacı, daha önce de ifade edildiği üzere, süresi

olur. Bu kural, BK 39 (TBK 47). maddesinde öngörüldüğü şekilde, yetkisiz temsilcinin tazminatla yükümlü olması değil, poliçeden bizzat sorumlu tutulması, yani yetkisiz temsilcinin keşide, kabul, ciro, aval, araya girme gibi kambiyo işleminin bizzat alacaklısı ve borçlusu sayılması, temsil edilenin ise anılan işlemler dolayısıyla herhangi bir hakkı ve borcunun bulunmamasıdır. Birlikte imzanın şart edildiği durumlarda tüzel kişinin unvanı altında tek başına imza atan yetkili TTK 590 (yeni TTK 678). maddesi uyarınca sorumlu olur (Poroy/Tekinalp, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 2007, s. 132-133). Yukarıdaki açıklamalar ışığında, çift imza ile düzenlenen çek karşılıklı borç yükümlülüğü doğabilecek şirket adına, davalının tek imza ile bizzat düzenlediği ve imzaladığı karşılıksız çekte dayalı olarak davacıya karşı keşideci gibi sorumlu olması ve TTK 695/3 (yeni TTK 783/3). maddesi gereği çek tazminatından sorumluluğuna hükmedilmesi gerekirken, alacağın TTK 590 (yeni TTK 678). maddesi gereğince şahsi sorumluluktan kaynaklanan bir alacak olduğu gerekçesiyle çek tazminatına ilişkin talebin reddine karar verilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir...” (Bu karar için bk. **YKD 2012, C. XXXVIII, S.2, s. 255-258**).

⁷⁷ Yetkisiz temsilcinin kambiyo senedinden bizzat sorumlu kılınmasına ilişkin esasın sahte imza bakımından da uygulanması gerektiği hususunda bk. **BaslerKomm (Grüninger/Hunziker/Roth)**, Art. 998, No. 12; **Öztan**, Kıymetli Evrak, s. 413; **Poroy/Tekinalp**, s. 157; **Jacobi**, s. 260.

⁷⁸ Yargıtay da oldukça yeni tarihli bir kararında (**12. HD., 01.10.2013, E. 22295/K. 31010**) çek cezası nedeniyle cirantaya başvurulamayacağına hükmetmiştir. Bu kararın ilgili bölümü şu şekildedir: “...Somut olayda, çek tazminatından 6102 sayılı TTK’nın 783’üncü maddesine göre keşideci borçlu şirket sorumlu olduğundan, bu tazminat ciranta konumunda olan borçludan talep edilemez. Bu durumda, mahkemece ciranta (borçlu) B.Tali’nin çek tazminatına yönelik borca itirazının kabulüne karar verilmesi gerekirken, bu yöne ilişkin istemin yazılı gerekçe ile reddi doğru görülmemiş ve yerel icra hukuk mahkemesi kararının bozulması gerekmiştir...” (Bu karar için bk. **Eriş, Gönen; Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak**, Ankara 2014, s. 742). Yargıtay’ın aynı yöndeki başka bir kararının (**12. HD., 17.9.1996, E. 1996/9902, K. 1996/10494**) ilgili bölümü şu şekildedir: “...takip borçlusu, çeki keşide eden kişi olma-

içinde usulüne uygun olarak ibraz edilen şeklen geçerli bir çekin düzenlenmesini karşılık bulundurmaya zorlamaktır. Cirantanınsa çek hesabında yeterli karşılık bulundurması gibi bir yükümlülüğü konumu gereği mümkün değildir⁷⁹.

Muhatap banka bakımından da aynı sonuca varmak gerekir. Gerçekten de kanun koyucu muhatap bankanın çek borçlusu olmasını arzu etmediği gibi, onun çek borçlusu haline gelmesini sağlayacak hukuki yolları da kapatmıştır. Bu çerçevede, çekte kabul işlemi yasaklandığı gibi (TTK 784), çekte muhatabın aval veremeyeceği (TTK 794/2), muhatap bankaya yapılan cironun makbuz ve onun tarafından yapılan cironun batıl olduğu (TTK 789) belirtilmiştir. Hiçbir şekilde çek borçlusu olmayan muhatap bankanın çek cezasından sorumlu olması da söz konusu değildir.

Muhatap bankanın çek cezasının sorumluluğu olsa olsa dolaylı olarak söz konusu olabilir. Şöyle ki, çekle işleyen hesapta yeterli karşılık olmasına rağmen, muhatap banka tarafından ödeme yapılmazsa çek karşılıksız kalacaktır. Böyle bir durumda hamil yukarıda da ifade edildiği üzere düzenle-

yıp, cirantadır. TTK.nun 695/son (yeni TTK 783) maddesi uyarınca, çekin kapatılmayan miktarından % 5 oranında sorumlu tutulan kişi, çekteki keşidecidir. Cirantanın herhangi bir sorumluluğu bulunmadığı halde, takip borçlusunun % 5 oranında tazminatla sorumlu tutulması isabetsizdir...” (Bu karar için bk. **YKD 1996, C. XXII, S.10, s. 1581-1582**). Aynı yönde başka kararlar için **12. HD., 5.12.2011, E. 2011/9015, K. 2011/26374** (Bu karar için bk. **Kazancı Veri Tabanı**); **12. HD., 14.02.2011, E. 2010/20183, K. 2011/579** (Bu karar için bk. **Kazancı Veri Tabanı**); **12. HD., 22.02.2007, 2006/24920-2922** (Bu karar için bk. **Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan, s. 4042**); **12. HD., 20.04.2006, 5672/8505** (Bu karar için bk. **Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan, s. 4077-4078**); **12. HD., 02.05.2006, 6564/9640** (Bu karar için bk. **Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan, s. 4074-4075**). **12. HD., 10.05. 2007, E. 2007/7087, K. 2007/9548** (Bu karar için bk. **Kazancı Veri Tabanı**); **12. HD., 15.03. 2004, E. 2004/339, K. 2004/5929** (Bu karar için bk. **Kazancı Veri Tabanı; e-Uyar Veri Tabanı**); **12. HD., 2.11. 2001, E. 2001/17167, K. 2001/17860** (Bu karar için bk. **Kazancı Veri Tabanı**); **12. HD., 17.9.1996, E. 1996/9902, K. 1996/10494** (Bu karar için **Kazancı Veri Tabanı**); **12. HD., 21.03.2005, E. 2067/K. 5894** (Bu karar için bk. **Eriş, Kıymetli Evrak, s. 770**); **12. HD., 7.2.2000, E. 1122, K. 1836** (Bu karar için bk. **e-Uyar Veri Tabanı**); **12. HD., 26.09.2008, E. 12922, K. 16436** (Bu karar için bk. **e-Uyar Veri Tabanı**); **12. HD., 23.09.2008, E.13056, K. 16182** (Bu karar için bk. **e-Uyar Veri Tabanı**).

⁷⁹ Çek cezasının cirantanın sorumluluğunun kapsamında olmadığı hususunda bk. **Zimmermann, Art. 1003, No. 16; Domaniç, Kıymetli Evrak, s. 725.**

yenden çek cezasını talep edebilir. Bu halde, çek cezasını hamile ödeyen düzenleyen sözleşmeye aykırı davrandığı gerekçesiyle muhatap bankadan ödediği bu meblağı isteyebilir⁸⁰.

3. Avalistin Sorumluluğu

Çekte yazılı olan bedelin kısmen veya tamamen aval yolu ile teminat altına alınması mümkündür (bk. TTK 794). TTK 818 gereğince, avalın şekil ve hükümleri hakkında poliçeye ilişkin TTK 701 ve 702 çekler bakımından da uygulama alanı bulur. Aval, çek (poliçe) nedeniyle sorumluluk taşıyan kişiler lehine bir tür kefalet olup hamile haklarını elde etmesi için ek bir teminat sağlar⁸¹. Avalin üç unsuru vardır (TTK 701)⁸². Bunlar: a. Aval içindir veya buna benzer ibare⁸³ b. Lehine aval verilen kimsenin belirtilmesi⁸⁴ c. Aval verenin imzası.

Avalist, kimin için taahhüt altına girmişse aynen onun gibi sorumlu olur (TTK 702/1). Bunun sonucu olarak avalist, bir ciranta lehine aval vermişse çek cezasından sorumlu olmaz. Çünkü, çek cezasından ciranta sorumlu

⁸⁰ Benzer olarak bk. **Domanıç**, Kıymetli Evrak, s. 725. Çeki ödeyen düzenleyenin medyana gelen zararları için muhataba başvurabileceği hususunda bk. **Karayalçın**, s. 281.

Buna karşılık **Zimmermann**, hesapta yeterli karşılık olmasına rağmen bankanın ödeme yapmaması durumunda, düzenleyenin sorumlu olmayacağını kabul ettiğinden, ödeme yapmayan bankanın çek cezası bakımından düzenleyene karşı sorumlu olmayacağını belirtmektedir (**Zimmermann**, Art. 1103, No. 13).

⁸¹ Bu hususta bk. **Poroy/Tekinalp**, s. 207.

⁸² Avalin şartlarına ilişkin ayrıntılı açıklamalar için bk. **Demirkapı**, Ertan; Kambiyo Senetlerinin Aval Yoluyla Temini, İzmir 2005, s. 24 vd.

⁸³ Benzer ibareye örnek olarak “kefilim”, “garanti veriyorum” “teminat veriyorum” gösterilebilir. Yargıtay da kambiyo senedinin üzerine kefil ibaresinin konulmasının aval olarak nitelendirileceğine hükmetmiştir. **12. HD., 18.10.1999, E.1999/11398, K. 15(9)99/12463** (Bu karar için bk. **YKD 2000, C. XXVI, S.1, s. 61**). Aynı yöndeki başka kararlar için bk. **12. HD., 29.11.2012, E. 17437/K. 35680** (Bu karar için bk. **Eriş**, Kıymetli Evrak, s. 281-282); **12. HD., 21.10.1976, E.1976/8549, K. 1976/10351 (YKD 1976, C. IV, S. 5, s. 757)**.

⁸⁴ Çek üzerinde, aval beyanı ve aval verenin imzası olmasına rağmen kimin için aval verildiği belirtilmişse, düzenleyen lehine aval verilmiş sayılır. Yine, çekin ön yüzüne düzenleyen dışında bir kimse tarafından atılan açıklama taşımayan imza, düzenleyen lehine aval sayılır (bk. TTK 701/3-4).

olmayacağına göre, onun lehine aval verenin de sorumluluğundan söz edilemez. Bu noktadaki, asıl tartışma düzenleyen lehine aval verenin çek cezasından sorumlu olup olmayacağıdır. Bu hususa ilişkin Yargıtay uygulaması ve doktrinde farklı görüşler ileri sürülmektedir.

a. Yargıtay'ın Görüşü

Yargıtay artık kökleşmiş hale gelen içtihatlarında, düzenleyen lehine aval verenin çek cezasından sorumlu olduğunu kabul etmektedir. Yargıtay (12. HD., 01.07.2013, E. 2013/17726, K. 2013/24638) bir kararında bu hususu ifade etmiştir. Bu kararın ilgili bölümü şu şekildedir:

“...Takip dosyasının incelenmesinde, takibe konu çekte borçlu C.T'nin aval veren konumunda bulunduğu görülmüştür. Takip dayanağı çekin keşide tarihi itibarıyla uygulanması gereken 6762 Sayılı TTK.'nun 695/3 (yeni TTK 783/3) maddesine göre; “Gösterilen paraya mukabil muhatap nezdinde karşılığı bulunmadan bir çek keşide eden kimse; çekin kapatılmayan miktarının yüzde beşini ödemekle mükellef olduktan başka hamilin bu yüzden uğradığı zararı tazmine mecburdur.”

Aynı yasanın 6762 sayılı TTK.'nun 614 (yeni TTK 702). maddesine göre; “Aval veren kimse, kimin için taahhüt altına girmişse tıpkı onun gibi mesul olur.” Türk Ticaret Kanunu'nun 695 (yeni TTK 783). maddesinin 3. fıkrasındaki tazminat, keşideci lehine aval veren bakımından da aynı esaslar dahilinde uygulanır (TTK 730/1, 7, 614) (12 HD., 11.11.1992 E. 6169 K. 13764 Prof. Dr. Fırat Öztan Kıymetli Evrak Hukuku Turhan Kitabevi 2. Bası syf. 1308) Bu nedenle mahkemece aval verenin talep edilen çek tazminatına ilişkin itirazının reddine karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile kabulüne dair hüküm tesisi isabetsizdir...”⁸⁵.

Yine Yüksek mahkeme oldukça yeni tarihli başka bir kararında (12. HD., 01.10.2013, E. 21146/K. 30812) düzenleyen lehine aval veren kimse nin çek cezasından sorumlu olacağına karar vermiştir. Bu kararın ilgili bölümü şu şekildedir:

⁸⁵ Bu karar için bk. Eriş, Kıymetli Evrak, s. 744-745; Kazancı Veri Tabanı.

“... 6102 sayılı TTK’nın 702/1’inci maddesi gereğince, aval veren kişi, kimin için taahhüt altına girmişse aynen onun gibi sorumlu olur. Somut olayda, itiraz eden borçlunun, takibe konu çekte kimin için aval verildiği belirtilmediğinden, çeki düzenleyen şirket lehine aval verdiği görülmektedir. Türk Ticaret Kanunundaki yukarıda açıklanan düzenlemeler dikkate alındığında, çeki düzenleyen lehine aval veren, aynen onun gibi sorumlu olduğundan, aval verenin çek tazminatından da sorumlu bulunduğu kabulü gerekir...”⁸⁶.

Kararlardan da anlaşıldığı üzere, Yargıtay’ın düzenleyen lehine aval vereni çek cezasından sorumlu tutmasının dayanağını TTK 702 hükmü oluşturmaktadır. Bu düzenlemeye göre, aval veren kimin lehine aval vermişse aynen onun gibi sorumlu olur.

b. Doktrindeki Görüşler

aa. Düzenleyen Lehine Aval Veren Çek Cezasından Sorumlu Olmadığını Kabul Eden Görüş

Doktrinde savunulan bir görüşe göre, aval veren çek cezasından sorumlu değildir⁸⁷. Bunun nedeniyse, aval verenin sorumluluğunun kambiyo hukukuna ilişkin özel taleplerle sınırlı olmasıdır. Bunun sonucu olarak TTK 810 (eTTK 722)’de belirtilen talep hakları bakımından aval veren sorumlu olur. Yoksa, hamilin haksız fiil kökenine dayanan TTK 783/3 (eTTK 695/3)’de belirtilen düzenleyenden olan talepleri, aval verenin sorumluluğunun kapsamı içinde değildir⁸⁸.

bb. Düzenleyen Lehine Aval Veren Çek Cezasından Sorumlu Olduğunu Kabul Eden Görüş

Doktrinde hakim görüş, düzenleyen lehine aval veren kimsenin çek cezasından sorumlu olacağını kabul etmektedir⁸⁹. Bu görüşün temel dayanak

⁸⁶ Bu karar için bk. **Eriş**, Kıymetli Evrak, s. 742-743.

⁸⁷ Bu hususta bk. **Bozer/Göle**, s. 306; **İnan**, Çek Rizikoları, s. 306; **Kendigelen**, Çek, s. 306.

⁸⁸ Bu hususta bk. **İnan**, Çek Rizikoları, s. 59.

⁸⁹ Bu hususta bk. **Gürbüz** Hulusi; Yargıtay Uygulaması Işığında Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar, İstanbul 1984, s. 167; **Zimmermann**, Art.

noktasını TTK 702/1 (eTTK 614) hükmü oluşturmaktadır. TTK 818 atfi gereğince çekler bakımından da uygulama alanı bulan bu hükme göre, aval veren kimin lehine aval vermişse tıpkı onun gibi sorumlu olur.

Bizce de düzenleyen lehine aval veren kimse, TTK 783'de belirtilen çek cezasından sorumludur. Az yukarıda da ifade edildiği üzere, aval veren kimin lehine aval vermişse tıpkı onun gibi sorumlu olur (TTK 702/1). Diğer taraftan çek cezası, ödenmeyen çek nedeniyle hamilin haklarını sınırlandırmamakta, aksine onun başvuru hakkının kapsamını genişletmektedir. Aval veren nasıl, çek bedelinden, temerrüt faizinden, yapılan masraflardan ve komisyondan sorumluysa (bk. TTK 810), farklı maddelerde düzenlenmiş olsa dahi, çek cezasından da sorumludur. Başka bir ifadeyle, bir kimse düzenleyen lehine aval vermekle, çekin karşılıksız çıkmasının sonuçlarını kabul etmektedir. Bu hukuki sonuçlardan bir tanesi de çek cezasıdır.

4. Defilerin Sorumluluğa Etkisi

a. Emre Yazılı Çekler Bakımından

Çek kanunen emre yazılı bir kıymetli evraktır (bk. TTK 785). Emre yazılı kıymetli evrakta da defiler temelde üçlü bir ayrıma tabi tutulur. Bunlar, senet metninden anlaşılan defiler, senetdeki taahhüdün geçersizliğine ilişkin defiler ve şahsi defilerdir⁹⁰.

Senet metninden anlaşılan defiler, senedin ön ve arka yüzüyle eklerinin incelenmesinden anlaşılan defilerdir⁹¹. Çekin gerekli şekil şartlarının mevcut

1103, No. 16; **Tschannen**, s. 245; **Domanıç**, Kıymetli Evrak, s. 725; **Öztañ**, Kıymetli Evrak, s. 1308; **Coşkun**, s. 58; **Selçuk**, s. 268.

⁹⁰ Belirtelim ki, emre yazılı kıymetli evrakta defiler çok farklı ayrımlara tabi tutulmaktadır. Ancak, bu ayrımların burada tartışılması çalışmanın kapsamını aşacağından, tarafımızca yapılacak değerlendirme yukarıda belirtilen ayırım çerçevesinde olacaktır (Türk ve yabancı doktrinde defilerin sınıflandırılması hususunda ayrıntılı açıklamalar için bk. **Oktay**, Saibe; "Poliçede Defiler", Prof. Dr. Ernst E. Hirsch'in Hâtrısına Armağan, Ankara 1986, s. 343 vd.; **Yılmaz**, Lerzan A.; *Kambiyo Senetlerinde Defiler*, İstanbul 2007, s. 161 vd.).

⁹¹ Bu hususta bk. **Yılmaz**, s. 110.

olmaması, çekin üzerindeki düzenleme tarihinin henüz gelmemiş olması⁹², ciro zincirinin kopuk olması senet metninden anlaşılan defilerdir. Böyle bir durumda, bankanın karşılıksızdır işlemi yapmaması gerekir. Banka tarafından karşılıksız işlemi yapılsa dahi, hamil düzenleyene başvurduğunda, düzenleyen bu durumu hamile karşı ileri sürerek çek cezasını ödemekten kaçınabilir.

Senetteki taahhüdün hükümsüzlüğüne ilişkin defilerde senet tamamen geçersiz olmayıp, o senetle taahhüt altına girenlerden bir veya birkaçının taahhüdü geçerli değildir⁹³. Bu tür defiler kimin şahsında meydana gelmişse, o, bu durumu kendisine başvuran herkese karşı ileri sürebilir⁹⁴. Bu defilerin ileri sürüldüğü hamilin iyiniyetli veya kötünüyetli olması bir farklılık meydana getirmez. Yani, hamil ister iyiniyetli, ister kötünüyetli olsun, definin ileri sürülmesi mümkündür⁹⁵. Bu defilere örnek olarak, ehliyetsizlik, yetkisiz temsil, sahte imza, senet metninde değişiklik, zorla imza attırma ve tehdit gösterilebilir. Düzenleyen ileri sürebileceği bu şekilde bir defa durumunda, çek karşılıksız kalmışsa, hamil nasıl TTK 810'da belirtilen kalemleri düzenleyenden talep edemeyecekse, çek cezasını da düzenleyenden talep edemez.

Şahsi defilerse, senetteki borç taahhüdünün varlığına hiçbir etkisi olmayan borçlu ile belirli bir alacaklı arasındaki doğrudan hukuki ilişkiden kaynaklanan defilerdir⁹⁶. Bunlar da kendi içinde temelde dörde ayrılırlar: a. Temel ilişkiden doğan defiler (geçersizlik, hata, aşırı yararlanma, ayıp, sözleşmenin ifa edilmediği gibi), b. Temel ilişki dışında taraflar arasında var olan herhangi bir ilişkiden doğan defiler (Takas), c. Taraflar arasında kambiyo ilişkisiyle ilgili özel anlaşmadan doğan defiler (kambiyo senedinin

⁹² 5941 sayılı Çek Kanununun geçici 3. maddesinin 5. fıkrasına göre, 31.12.2017 tarihine kadar üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersizdir.

⁹³ Benzer olarak bk. **Arslan**, İbrahim; "Kambiyo Senetlerinde Geçersizlik Def'ileri", SÜHFD 2008, C. XVI, S. 1, s. 17; **Bahtiyar**, Kıymetli Evrak, s. 28.

⁹⁴ Bu hususta bk. **Helvacı**, Mehmet; "Kambiyo Senetlerinde Defiler", Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, C. I, İstanbul 2007, s. 670.

⁹⁵ Bu hususta bk. **Oktay**, s. 357. Yazarın aynı yerde haklı olarak belirttiği üzere, burada hukuken geçerli iradeye duyulan saygı ve özen işlem güvenliğine üstün tutulmaktadır.

⁹⁶ Bu hususta bk. **Öztan**, Kıymetli Evrak, s. 234; **Bahtiyar**, Kıymetli Evrak, s. 30.

vadesini uzatma, kambiyo senedindeki tutarı indirme gibi), d. Dürüstlük kuralına aykırılıktan doğan defiler⁹⁷.

Şahsi defiler kural olarak ilgililer arasında ileri sürülebilir. Gerçekten de TTK 825/2'e göre, borçlu ile önceki hamillerden biri veya senedi düzenleyen kişi arasında doğrudan doğruya var olan ilişkiye dayanan defilerin ileri sürülmesi, ancak senedi iktisap ederken hamilin bilerek borçlunun zararına hareket etmesi halinde mümkündür. Görüldüğü üzere, defilerin ileri sürülmesi kural olarak mümkün olmayıp, ancak hamil bilerek borçlunun zararına hareket ettiği durumda olanaklı olmaktadır. Bu durum emre yazılı çeklere tedavül kolaylığı sağlamaktadır.

Bu şekilde şahsi bir definin varlığı halinde, düzenleyen tarafından leh-tara verilen çek üçüncü kişiye devredilir ve hamil iyiniyetliyse, düzenleyen tarafından bu definin ona karşı ileri sürülmesi mümkün değildir. Bu halde, çek karşılıksız çıkarsa hamil, çekin karşılıksız çıkan kısmının yüzde onunu çek cezası olarak kendisine ödenmesini talep edebilir.

Burada asıl problem teşkil eden nokta, çekin lehtar tarafından üçüncü bir kişiye devredilmemesi veya senedi devralanın bilerek borçlunun zararına hareket etmesidir. Acaba, bu halde çek bedeli karşılık olmadığı için banka tarafından ödenmezse hamil düzenleyene başvurarak çek cezasının ödenmesini talep edebilir mi?

Doktrinde bir görüş bu durumu TTK 799 (eTTK 711)'de düzenlenen çekten cayma kurumuyla birlikte ele almaktadır. Bu görüşe göre, düzenleyen tarafından hamile ileri sürülebilecek şahsi bir defi mevcut olsa dahi, düzenleyen çekten cayamaz. Süresi içinde ve usulüne uygun olarak muhatap bankaya ibraz edilen çek ödenmezse, karşılıksız çek durumu ortaya çıkar. Bu haldeyse hamil, düzenleyene TTK 783/3 (eTTK695/III)'de belirtilen talepleri ileri sürebilir. Karşılıksız çekin yaptırımını düzenleyen TTK 783/3 (eTTK 695/III) kusur ve zarardan bağımsızdır⁹⁸. Daha açık bir ifadeyle bu görüş gereğince hamil düzenleyenden çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onunu talep edebilecektir.

⁹⁷ Bu hususta bk. **Poroy/Tekinalp**, s. 99-100.

⁹⁸ Bu görüş için bk.; **İnan**, Batider 1981, C .XI, S. 2, s. 111; **Coşkun**, s. 17 ancak bk ve karşı. s. 18-19; benzer olarak bk. **Şimşek**, Ticari Senetler, s. 406.

Bizce bu görüşe katılmak mümkün değildir. Burada çekten cayma kurumuyla çek cezasının talep edilmesini birbirinden ayırmak gerekir. Bir kere, çekten caymaya ibraz süresi içinde istisnalar tanınmaya başlanırsa, düzenleyen tarafından bu husus istismar edilebilir⁹⁹. Gerçekten de düzenleyen bu halde herhangi bir gerekçe ileri sürerek çekten cayabilir. Muhatap banka tarafından da bu caymanın yerinde olup olmadığının tespiti yapılamaz. Aksi düşüncenin kabulü ibraz süresi içinde çekten cayılamayacağına ilişkin TTK 799 hükmünü anlamsız hale getirir. Ancak bu durum, düzenleyenin lehtarla kendisi arasındaki ilişkiden kaynaklanan şahsi defileri ona karşı ileri sürmesine engel teşkil etmez. Başka bir ifadeyle, düzenleyenin ödeme yapmaktan kaçınmasını haklı kılan bir şahsi defi varsa, lehtar (hamil) çekin karşılıksız kaldığı gerekçesiyle TTK 810'da belirtilen başvuru hakkı kapsamında yer alan hususları ve TTK 783/3'deki çek cezasını talep edemez¹⁰⁰.

b. Hamiline Yazılı Çekler Bakımından

Police ve bonodan farklı olarak çeklerin hamiline yazılı olarak düzenlenmesi de mümkündür (bk. TTK 785). Hamiline yazılı çeklerde de defiler üçe ayrılır. Bunlar; senet metninden anlaşılan defiler, senetteki taahhüdün hükümsüzlüğüne ilişkin defiler ve şahsi defilerdir (bk. TTK 659). Defilerin çek cezasına etkisine ilişkin yukarıda emre yazılı çekler bakımından ifade edilen esaslar kural olarak hamiline yazılı çekler bakımından da geçerlidir.

c. Nama Yazılı Çekler Bakımından

Yukarıda da ifade edildiği üzere çek, kanunen emre yazılı bir kıymetli evraktır. Kanunen emre yazılı olan çekin olumsuz emre kaydı veya düzenleyen tarafından konulan ciro edilemez kaydıyla nama yazılı hale getirilmesi

⁹⁹ Bu hususta bk. **Narbay**, Şafak; Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 2. Bası, İstanbul 1999, s. 77.

Belirtmek gerekir ki, bu kötüye kullanma nedeniyle çekte ödeme yasağını düzenleyen eTTK 711/III hükmü, kanundan çıkarılmıştı. Eski Türk Ticaret Kanunundan çıkarılan bu hüküm yeni TTK'ya da alınmamıştır.

¹⁰⁰ Şahsi defilerin varlığı halinde hamilin haklı nedene dayanarak ödemedenden kaçınması durumunda karşılıksız çekten söz edilemeyeceği hususunda bk. **Coşkun**, s. 18.

mümkündür (bk. TTK 785/1-b). Nama yazılı çek alacağın temlik hükümlerine göre devredildiğinden, borçlu devredene karşı ileri sürebileceği defileri devralana karşı da ileri sürebilir¹⁰¹. Halefiyet ilkesi gereğince önceki bütün hamillere karşı ileri sürülebilecek defiler son hamile karşı da ileri sürülebilir¹⁰². Bunun sonucu olarak düzenleyenin ileri sürebileceği şahsi bir defi nedeniyle çekin karşılıksız çıkması durumunda, hamil düzenleyene başvurarak çek cezasının ödenmesini isteyemez¹⁰³.

V. ÇEK CEZASININ MİKTARI VE KARŞILIKSIZLIĞIN TESPİTİNDEN SONRA YAPILAN ÖDEMENİN ÇEK CEZASINA ETKİSİ

A. Çek Cezasının Miktarı ve Bu Miktarı Faiz İşletilmesi

TTK 783/3'de açıkça belirtildiği üzere, çek cezasının miktarı çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onudur¹⁰⁴. Çek cezasının hesaplanmasında sadece çekin karşılıksız kalan miktarı dikkate alınır¹⁰⁵. Bu nedenle başvuru hakkının kapsamında yer alan ibraz tarihinden itibaren işleyecek faiz, protesto, ihbarname ve diğer giderlerle çek bedelinin binde üçünü aşmayacak olan komisyon hesaplamada dikkate alınmaz.

¹⁰¹ Bu hususta bk. **Yılmaz**, s. 98.

¹⁰² Bu hususta bk. **Poroy/Tekinalp**, s. 82; **Zappia**, Riccardo; Die Namenpapiere im schweizerischen und italienischen Recht, Winterhur, 1956, s. 48-49. Bu son yazarm da aynı yerde belirttiği gibi, nama yazılı kıymetli evraklarda tedavül amacı yoktur. Bu kıymetli evraklar, alacaklının borçludan olan alacağının varlığını belirtirler.

¹⁰³ Nama yazılı kıymetli evrakta haklı olarak ileri sürülebilecek ödmeden kaçınılması durumunda karşılıksız çekten söz edilemeyeceği hususunda bk. **Domaniç**, Kıymetli Evrak, s. 715.

¹⁰⁴ Yukarıda da ifade edildiği üzere, 6762 sayılı eTTK 695'de çek cezasının miktarı çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde beşiydi. Bunun miktarının neden yüzde ona çıkarıldığı yukarıda açıklanmıştır.

¹⁰⁵ Çek cezasının hesabında çek bedelinin değil, çekin karşılıksız kalan kısmının dikkate alınacağı hususunda bk. **Rampa**, s. 91; ayrıca eski İsviçre Borçlar Kanunu dönemindeki bu husustaki tartışmalar için bk. **Zoller**, Otto; Der Check des Schweizerischen Obligationenrechts, Frauenfeld 1885, s. 22.

Çekin hesapta yeterli karşılık bulunmaması nedeniyle kısmen ödenmesi durumunda, karşılıksız kalan kısım dikkate alınarak çek cezası belirlenir. Muhatap banka, 5941 sayılı ÇekK 3/2 maddesi çerçevesinde, çek belli bir kısmını ödemişse, bu ödenen miktar da çek cezasının hesaplanmasında dikkate alınmaz. Zira bu halde de, banka tarafından ödenen miktar kadar çekin karşılıksız kalmasından söz edilemez.

Hamil tarafından, bankanın kısmi ödeme teklifinin reddedilmesi durumunda, reddedilen kısım kadar, hamilin çek cezası talep etme hakkı da sona erer¹⁰⁶. Gerçekten de hamilin reddettiği kısım, karşılıksız değildir. Halbuki, çek cezasının talep edilebilmesinin temel şartı çekin karşılıksız çıkmasıdır.

Belirtmek gerekir ki, çekin Türk parası üzerinden düzenlenmesi mümkün olduğu gibi, yabancı para üzerinden de düzenlenmesi mümkündür. Bedeli yabancı para cinsinden gösterilen çekin karşılıksız kalması halinde, çek cezası yabancı para üzerinden hesaplanır¹⁰⁷.

Bu hususta açıklığa kavuşturulması gereken son nokta, çek cezasına temerrüt faizinin uygulanıp uygulanamayacağıdır. Bilindiği üzere temerrüt faizi para borçlarında borçlunun temerrüdü neticesinde onun tarafından ödenmesi gereken faizdir¹⁰⁸. Çek cezası da niteliği itibarıyla bir para borcu olduğu için, borçlunun temerrüde düşürülmesi şartıyla bu faizin çek cezası sorumlularından istenmesi mümkündür. Bu nedenle çek cezası sorumlularının TBK 117/1'e uygun olarak temerrüde düşürülmeleri gerekir. Yoksa, bankaya çekin ibraz edilmesi ve karşılıksız çıkmasıyla sorumlular çek cezası nedeniyle temerrüde düşmüş olmazlar¹⁰⁹. Eğer çek cezası sorumluları temerrüde düşürülmüşse, onlardan avans faiz oranı istenebilir (3095 sayılı FaizK 2/2).

¹⁰⁶ Bu hususta bk. **Kendigelen**, Abuzer; "Çekte Kısmi Karşılık", Makalelerim, İstanbul 2001, s. 508; **Selçuk**, s. 270; **Domanıç**, Kıymetli Evrak, s. 619; **Şimşek**, Ticari Senetler, s. 427. Doktrinde **Pulaşlı** da ÇekK 6/1'i dayanak alarak kısmi karşılığın hamil tarafından kabul edilmemesi durumunda, onun başvuru hakkını kaybedeceğini belirtmektedir (Bu hususta bk. **Pulaşlı**, s. 395).

¹⁰⁷ Bu hususta bk. **Eriş**, Kıymetli Evrak, s. 741; **Eriş**, Çek, s. 115.

¹⁰⁸ Bu hususta bk. **Helvacı**, Faiz, s. 102.

¹⁰⁹ Halbuki çekin ödenmemiş olan bedeli bakımından, ibraz tarihinden itibaren temerrüt faizi talep edilebilmektedir (bk. TTK 810).

B. Çekin Karşılıksız Çıkmasından Sonra Yapılan Ödemenin Çek Cezasına Etkisi

Daha önce de ifade edildiği üzere, yüzde onluk çek cezasının meydana gelebilmesi için süresi içinde bankaya ibraz edilen çekin karşılıksız çıkması yeterlidir. Bu andan itibaren hamil çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onunu düzenleyenden talep edebilir. Sonradan düzenleyen tarafından çek bedelinin tamamının veya bir kısmının ödenmesi, hamilin çek cezasını talep etme hakkını ortadan kaldırmaz^{110,111}.

Bunun yanı sıra, daha önce de ifade edildiği üzere, çek cezası niteliği itibariyle cezai şart niteliğinde olmadığı için hamilin yapılan ödemeyi çekincesiz kabul etmesi, onun çek cezasını talep etme hakkının miktarında bir azalma meydana getirmez.

¹¹⁰ Bu hususta bk. **Yıldız**, EÜHFD 2009, C. XIII, S. 3-4, s. 154.

¹¹¹ Yargıtay da bir kararında (**12. HD., 20.05.1998, E. 1998/5220, K. 1998/5677**) bu hususu ifade etmiştir. Bu kararın ilgili bölümü şu şekildedir: "... Sair temyiz itirazları yerinde değilse de, ibraz tarihinde çek'in karşılığı muhatap banka nezdinde bulunmadığından bilahare ödeme yapıldığından TTK'nun 695 (yeni TTK 783). madde hükmü gereği muhatap nezdinde karşılığı bulunmadan bir çek keşide eden kimse çekin kapatılmayan miktarının %5'ini ödemekle mükellef olacağından alacaklının çek tazminatı ve komisyon ücreti açısından çek bedelinin tamamı üzerinden bu meblağları talep etmesinde bir usulsüzlük yoktur. Aksine düşüncelerle anılan fer'ilerin takibe konu miktar üzerinden hesaplanması gerekeğine ilişkin merci kararının bozulması gerekmiştir..." (Bu karar için bk. **Kazancı Veri Tabanı**).

Yine Yargıtay başka bir kararında (**12. HD., 06.11.2008, E. 15566/K. 19362**) çekin karşılıksız çıkmasından sonra ödeme yapılmış olsa dahi hamilin çek cezasını talep edebileceğine hükmetmiştir. Bu kararın ilgili bölümü şu şekildedir: "...TTK'nın 707 (yeni TTK 795)'nci maddesi gereğince çek görüldüğünde ödenir. Aynı Yasanın 695 (yeni TTK 783)'inci madde hükmü uyarınca da ibraz tarihinde çekin karşılığının hazır bulunur durulması zorunludur. Alacaklı, 19.01.2008 ile ödeme tarihi olan 14.02.2008 arası için faiz talep edebileceği gibi, çek tazminatı ve komisyon bedeli de isteyebilir. Borçlu vekilinin bu hususlara ilişkin itirazlarının mahkemece reddedilmesinde, yasaya aykırılık yoktur..." (Bu karar için bk. **Eriş**, Kıymetli Evrak, s. 767). Aynı yöndeki başka bir karar için bk. **12. HD., 13.07.2010, E. 6290, K. 19229** (Bu karar için bk. **e-Uyar Veri Tabanı**); **12. HD., 2.10.1997, E. 9051, K. 9945** (Bu karar için bk. **e-Uyar Veri Tabanı**); **12. HD., 10.3.2003, E. 1908, K. 4743** (Bu karar için bk. **e-Uyar Veri Tabanı**); **12. HD., 21.10.1994, E. 12024/K. 12779** (Bu karar için bk. **Eriş**, Çek, s. 118).

VI. ÇEK CEZASI BAKIMINDAN ÖZEL DURUMLAR

A. Sebepsiz Zenginleşme Durumunda

TTK 818/I-m hükmünün yaptığı atıf nedeniyle poliçede sebepsiz zenginleşmeyi düzenleyen TTK 732 çekler bakımından da uygulanır. Poliçeye ilişkin bu hükme göre, zamanaşımı nedeniyle veya poliçeden doğan hakların korunması için gerekli olan işlemlerin yapılmasının ihmal edilmiş olması halinde düzenleyen veya kabul eden poliçeden doğan yükümlülükleri düşmüş olsa dahi, poliçe hamiline karşı, onun zararına zenginleşmiş olabilecekleri kadar borçlu kalırlar. Düzenlemenin amacı, şekli poliçe (çek) hukukunun maddi haksızlığa neden olmasını önlemektir¹¹². Sebepsiz zenginleşme talebi, kambiyo senetlerinde şekil şartlarının ağırlığını hafifletmek ve hamil için oluşacak hakkaniyete aykırı sonuçları ortadan kaldırmak için tanınan bir olanaktır¹¹³. Hamilin sebepsiz zenginleşme talebini kullanabilmesi için herhangi bir çek borçlusuna karşı kambiyo hukukuna dayanan bir talebinin kalmamış olması gerekir. Çeklerde sebepsiz zenginleşme davası hamil tarafından sadece düzenleyene karşı açılabilir.

Davanın açılabilmesi için hamilin çek bedelini tahsil etmemiş olmasından dolayı zarara uğraması¹¹⁴ ve bunun karşılığında düzenleyen zenginleşmiş olması yeterlidir^{115,116}. Yoksa malvarlıkları arasında intikalin doğrudan doğruya olması gerekmez¹¹⁷.

¹¹² Bu hususta bk. **Bozgeyik**, Hayri; “Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme”, AÜEHFD 2003, C. VII, S.1-2, s. 592; **Kınacıoğlu**, Naci; Kıymetli Evrak Hukuku, 5. Bası, Ankara 1999, s. 229.

¹¹³ Kambiyo senetlerinde sebepsiz zenginleşme davasının amacı için bk. **Durgut**, Ramazan; Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme, İstanbul 2005, s. 5-6; **Özkan**, Ömer; “Poliçede Sebepsiz Zenginleşme Davası”, Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu’na 65. Yaş Günü Armağanı, 2. Bası, İstanbul 2001, s. 511; **Şimşek**, Edip; “Kambiyo Senetlerinde Haksız İktisap Davası”, Batider 1977, C. IX, S.2, s. 350 vd.; **Bozgeyik**, s. 592; **Reisoğlu**, s. 288-289; **BaslerKomm (Bauer)**, Art. 1052, No. 1.

¹¹⁴ Buradaki zarar, temel ilişkiden değil, kambiyo hukuku bağlamında gerçekleştiğinden soyut niteliktedir (**Poroy/Tekinalp**, s. 269; benzer olarak bk. **Durgut**, Sebepsiz Zenginleşme, s. 99; **Bozgeyik**, s. 602; **BaslerKomm (Bauer)**, Art. 1052, No.12; **Roberto/Trüeb (Kuhn)**, Art. 1052, No. 2).

¹¹⁵ Yargıtay da bir kararında (**11. HD., 6.4.2000, E. 2000/1769, K. 2000/2716**) düzenleyen dava dışı lehtara ödeme yapması halinde sebepsiz zenginleşme davasından söz

Burada ifade edilen hamilin zararından kasıtsa, çekin tahsil edilmeyen bedelidir¹¹⁸. Bunun sonucu olarak hamil, düzenleyenden TTK 810'da başvuru hakkı kapsamında belirtilen faiz, masraf ve binde üç komisyonu talep edemeyeceği gibi, çek cezasını da talep edemez¹¹⁹.

edilemeyeceğine işaret etmiştir. Kararın ilgili bölümü şu şekildedir: "...Dava, davalı keşidecinin sebepsiz zenginleştiği iddiasıyla davacı hamilin TTK.nun 644 (yeni TTK 732). maddesi uyarınca açtığı alacak davasıdır. Davalı keşideci, davaya konu çekin bedelini lehtarını dava dışı Can Aygen'e ödediğini, dolayısıyla zenginleşmediğini savunarak ödemeye ilişkin 5.11.1997, 17.11.1997, 25.11.1997 tarihli banka dekontları ile 6.11.1997, 5.11.1997, 4.11.1997, 10.11.1997, 14.11.1997 tarihli tahsilat makbuzlarının fotokopilerini ibraz etmiştir. Gerçekten de keşidecinin bu çek sebebiyle ödeme yaptığını kanıtladığı kabul edildiği takdirde keşideci davalı yönüyle TTK.nun 644 (yeni TTK 732). maddesinde yazılı sebepsiz zenginleşme olgusunun gerçekleşmemesi nedeniyle davanın reddi gerekecektir. Bu itibarla, davalı keşidecinin ibraz ettiği ve dayandığı ödeme belgelerinin üzerinde durularak dava konusu çek nedeniyle yapılmış, kuşku duyulmıyacak bir ödemenin var olup olmadığının, gerektiğinde bilirkişi incelemesi ile ortaya konması, sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile hüküm tesisi hatalı olup, davalı vekilinin bu yöne ilişkin temyiz itirazlarının kabulü ile hükmün bozulması gerekmiştir..." (Bu karar için bk. **Kazancı Veri Tabanı**).

¹¹⁶ Burada TBK 77'den farklı olarak, hamil aleyhine gerçekleşen zenginleşmenin haksız bir nedene dayanması şart değildir (Bu hususta bk. **Bozer/Göle**, s. 118; **Poroy/Tekinalp**, s. 268; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya(Kendigelen)**, s. 284; **Bahtiyar**, Kıymetli Evrak, s. 102-103).

¹¹⁷ Bu hususta bk. **Kınacıoğlu**, s. 232; **Bozer/Göle**, s. 118; **Pulaşlı**, s. 212; **Bahtiyar**, Kıymetli Evrak, s. 104; **Şimşek**, Batıder 1977, C. IX, S. 2, s. 360.

¹¹⁸ **Kendigelen, Abuzer**; "Müracaat Hakkını Kaybeden Çek Hamilinin Başvuracağı Hukuki Yollar, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, İstanbul 2007, s. 731; **Öktem**, s. 757.

¹¹⁹ Bu hususta bk. **Kendigelen**, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, s. 731; **Kendigelen, Çek**, s. 320; **İnan**, Çek Rizikoları, s. 67.

Yargıtay da bir kararında (**11. HD., 3.5.1999, E. 1999/1590, K. 1999/3442**) sebepsiz zenginleşme davasında hamilin çek cezasını talep edemeyeceğine hükmetmiştir. Bu kararın ilgili bölümü şu şekildedir: "...Türk Ticaret Kanunu'nun kambiyo senetlerine ilişkin sebepsiz iktisap talebiyle ilgili tek hükümde (TTK.'nun 644 (yeni TTK 732). Maddesi), nelerin istenebileceği belirtilmemiştir. Bu taleple borçlunun zenginleştiği miktarda bir ödemede bulunması istenir. Çünkü, borçlu çekten dolayı bu miktarda sorumlu kalmıştır (Prof. Dr. Fırat Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 1997 2. baskı, sh. 927). Bu nedenle davalının çek tazminatı, komisyon ve icra takip giderlerinden

B. Karşılığın Devri Durumunda

Poliçede karşılığın devrine ilişkin TTK 733 hükmü çekler bakımından da uygulama alanı bulur. Karşılık üzerindeki hak kural olarak çekle beraber hamile geçmez. Zira çekin devrini sağlayan ciro, çekten doğan hakların devrini sağlar (TTK 818 atfı gereğince TTK 684). Yoksa ciro, temel ilişkiden doğan hakların devrini sağlamaz. Ancak çekte istisnaen karşılığın devri kurumu sayesinde karşılık hamile geçmekte ve bu sayede hamilin durumu güçlendirilmektedir¹²⁰. Karşılığın devrinin kanuni ve iradi devir olmak üzere iki türü vardır. Düzenleyenin iflasıyla beraber karşılığın hamile geçmesi kanuni devir haliyken; düzenleyenin çek üzerine karşılığı devrettiğini açıkça belirtmesi halindeyse iradi devirden bahsedilir.

Bu durumlarda çekin hamili muhatap nezdindeki karşılığı ibraz süreleriyle sınırlı olmaksızın devredilen alacağa ilişkin zamanaşımı süresi içinde alacaklı sıfatıyla talep etme hakkına sahip olmaktadır¹²¹.

Çekin baştan itibaren karşılığı bulunmuyorsa veya kanuni yahut iradi devirden önce düzenleyen tarafından karşılığın çekilmesi durumunda, hamil, muhatap bankaya karşı bir talepte bulunamaz. Böyle bir halde çek karşılıksız çıktığından dolayı, hamil yüzde onluk çek cezasını talep edebilir¹²². Buna karşılık, kanuni devirde iflas ilanından, iradi devirde durumun ihbarından sonra muhatap banka karşılığı elinden çıkarmışsa, hamil muhatap bankadan karşılığın kendisine ödenmesini talep edebilir. Bu halde, çek karşılıksız da kalacağından, hamil düzenleyene başvurarak çek cezasının kendisine ödenmesini de talep edebilir¹²³.

sorumlu tutulmaması gerekirken yazılı şekilde bu kalemlerden dolayı sorumluluğuna hükmolunması da kabul şekli bakımından yanlış olmuştur...” (Bu karar için bk. **Kazancı Veri Tabanı**).

¹²⁰ Benzer olarak bk. **Roberto/Trüeb (Kuhn)**, Art. 1053, No. 1; **Bahtiyar**, Kıymetli Evrak, s. 106; **Şimşek**, Ticari Senetler, s. 415-416.

¹²¹ Bu hususta bk. **Kendigelen**, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, s. 739.

¹²² Bu hususta bk. **İnan**, Batider 1981, C. XI, S. 2, s. 115.

¹²³ Benzer olarak bk. **İnan**, Batider 1981, C. XI, S. 2, s.115; **Şimşek**, Ticari Senetler, s. 417; **Coşkun**, s. 22; **Domaniç**, Kıymetli Evrak, s. 720.

C. Keşide Çekindeki Durum

Keşide çeki denilen çek türünde, çekin düzenleyeni ve muhatabı aynı bankadır¹²⁴. Lehtar olarak da düzenleyen veya onun göstereceği üçüncü bir kişi belirtilmektedir. Söz konusu çekler TTK'da belirtilen unsurları taşıdıkları için geçerlidirler¹²⁵. Bu çekler, lehtar açısından önemli bir güvence sağladıkları gibi, şifrelendirildiklerinden kötüye kullanma ihtimalleri de azdır¹²⁶. Bu tür çeklerde düzenlenen çekin bedeli önceden müşteri tarafından nakden veya hesaben bankaya ödenmektedir. Hamil tarafından çek henüz bankaya ibraz edilmeden, müşteri tarafından çek bedeli bankaya ödendiğinden, bu çeklerin karşılıksız çıkması kural olarak mümkün değildir¹²⁷. Bunun sonucu olarak keşide çekinde, çek cezası da gündeme gelmez.

D. Garantili Çekteki Durum

Garanti çekinde banka düzenleyen ile yaptığı anlaşma gereğince, düzenleyen tarafından düzenlenen çeklerin belli bir limite kadar ödeneceği hususunda garanti vermektedir^{128,129}. Yapılan sözleşme tam üçüncü kişi

¹²⁴ Bu hususta bk. **Ulusoy**, Erol; "Keşide Çeki", Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan, C. II, Ankara2010, s. 2216; **BaslerKomm (Widmer)**, Art. 1104, No. 6; başka bir bankanın muhatap olarak gösterildiği çek de banka çeki olarak nitelendirilmektedir (Bu hususta bk. **Meier-Hayoz/von der Crone**, s. 262; **Ulusoy**, s. 2214). Keşide çekine ilişkin esaslar banka çeki için de geçerlidir.

¹²⁵ Hemen belirtelim ki, doktrindeki bir görüşe göre, keşide-banka çekleri hukuken çek niteliğinde değildir (Bu görüş için bk. **Teoman**, Ömer; "Banka Çekleri Hukuken Çek Midir?" İÜHFM 1994, C. LIV, S. 1-4, s. 264 vd.; **Kendigelen**, Çek, s. 398; **Pulaşlı**, s. 240).

¹²⁶ Bu hususta bk. **Reisoğlu**, s. 158; bu tür çeklerin sağladığı avantajlar için bk. **Jäggi/Druey/von Greyerz**, s. 316-317; **Ulusoy**, s. 2218-2219.

¹²⁷ Bu çeklerin kural olarak karşılıksız çıkmasının söz konusu olmayacağı hususunda bk. **Meier-Hayoz/von der Crone**, s. 264; ayrıca bk. **Pulaşlı**, s. 238; **Şimşek**, Ticari Senetler, s. 389; **Domanıç**, Kıymetli Evrak, s. 583.

¹²⁸ Garantili çeklerin geçersiz olduğu görüşü için bk. **Coşkun**, s. 77. Yazar'ın garantili çekleri geçersiz saymasının temel gerekçesi çekte öngörülen kabul yasağıdır. Ancak bu görüş doktrinde kabul görmemiştir.

¹²⁹ Doktrinde **Bozer/Göle**, 5941 sayılı ÇekK 3/3 hükmü gereğince, bankaların çek bedellerinin bir kısmını ödemekle yükümlü olduğunu, kanun koyucunun böylelikle yasal garantili çekler yaratmış olduğunu belirtmektedirler. Bu görüşe göre, aslından tüm çekler yasal garantili çek haline gelmiştir (Bu hususta bk. **Bozer/Göle**, s. 204).

yararına sözleşme niteliğindedir¹³⁰. Bu nedenle, banka tarafından verilen garanti miktarına kadar hamilin doğrudan muhatap bankaya başvurması ve bu miktarı ondan talep edebilmesi mümkündür¹³¹.

Bu tip çeklerde, banka tarafından verilen garanti miktarı kadar karşılıksız kalmalarından söz edilemez. Bununla birlikte düzenlenen çekin bedeli garanti edilen tutarın üzerinde olabilir¹³². Garanti edilen tutarı aşan kısım için çekin karşılıksız kalması olanaklıdır. İşte bu karşılıksız kalan kısım üzerinden hesaplanacak yüzde onluk çek cezasını hamil düzenleyenden talep edebilir. Yine çok istisnai hallerde karşılaşılsa dahi, bedeli bankanın garanti verdiği tutar içinde yer alsada dahi, banka ödeme yapmaktan kaçınırsa, karşılıksız çek durumu söz konusu olur. Bu haldeyse, hamil düzenleyenden çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onunu talep edebilir^{133,134}.

E. Bloke (Teyitli) Çekteki Durum

Her ne kadar kanunda bloke çeki ilişkin bir hüküm olmasa dahi, doktrin ve uygulamada bloke (teyitli) çek kabul edilmektedir¹³⁵. Bloke çek, muhatap bankanın çek borçlusu olmasının önlenmesinin yarattığı çekin karşılıksız kalması riskini azaltmaktadır¹³⁶. Bloke (teyit) kaydı, çekin ön

¹³⁰ Bu hususta bk. **Öztañ**, Kıymetli Evrak, s. 1393-1394; **Kendigelen**, Çek, s. 394; **Tekil**, s. 122; **Şimşek**, Ticari Senetler, s. 415; **Antmen**, s. 524.

¹³¹ Ancak bk. ve karşı. **Can**, Mertol; “Çek Hamilinin Muhatap Bankaya Karşı Hukuki Durumu”, Prof. Dr. İhsan Tarakçiođlu’na Armağan, Ankara 1999, s. 78.

¹³² Bu hususta bk. **Bozer/Göle**, s. 203.

¹³³ Bu hususta bk. **İnan**, Batider 1981, C. XI, S. 2, s. 115; **Coşkun**, s. 27; ancak bk. ve karşı. **Antmen**, s. 524.

¹³⁴ Elbette, böyle bir durumda hamilin doğrudan muhataba başvurarak çekin garanti edilen kısmını talep etmesi mümkündür.

¹³⁵ Çekin teyidinin kabul yasağının dolanılması anlamına geleceği için geçersiz olduğu görüşü için bk. **Kınacıoğlu**, s. 276.

¹³⁶ Aynı yönde bk. **Tamer**, Ahmet; “Teyitli(Karşılıklı,Bloke) Çek”, Bankacılar Dergisi 2013, S. 87, s. 4. Çekin teyit (bloke) edilmesinin amacıyla ilgili olarak ayrıntılı açıklamalar için bk. **Durgut**, Ramazan; “Çekte Kabul Yasağı ve Çekin Teyidi”, İstBD 2006, C. LXXX, S. 3, s. 993 vd.; **Sungurtekin**, Meral; “Çekte Kabul Yasağı ve Çekin Teyidi”, MBD 1990, S. 35, s. 29; **Kendigelen**, Çek, s. 381-382.

veya arka yüzüne yazılır. Söz konusu kaydın muhatap banka açısından geçerli olabilmesi için banka yetkilileri tarafından imzalanması gerekir¹³⁷.

Çek üzerine bloke kaydı konulması halinde, çek bedeli ayrı bir hesaba aktarılarak bloke edilir¹³⁸. Artık düzenleyen bloke edilen meblağ üzerinde tasarrufta bulunamaz. Bunun sonucu olarak bu çeklerin karşılıksız kalması rizikosu kural olarak ortaya çıkmaz.

Kural olarak çekin karşılıksız çıkması söz konusu olmadığından, hamilin düzenleyenden TTK 783/3'de belirtilen çek cezasını talep etmesi de mümkün olmaz. İstisnai olarak, çek teyitli olmasına rağmen banka ödeme yapmaktan kaçınırsa, hamil bankaya karşı dava açabileceği gibi¹³⁹, çekin

¹³⁷ Bu hususta bk. **Kendigelen**, Çek, s. 384; **Pulaşlı**, s. 241; **Bilgili/Demirkapı**, s. 168-169; **Tekil**, s. 112; **Tamer**, s. 4; **Sungurtekin**, s. 33.

¹³⁸ Bu hususta bk. **Kendigelen**, Çek, s. 384; **Ulusoy**, s. 2217. Teyitli çekte çek bedelinin mevcut bir hesapta veya ayrı bir hesapta hamil adına bloke edilmesinin hukuken mümkün olmadığı yönündeki görüş için bk. **Kırca**, İsmail; "Teyitli (Bloke) Çek- Gayri Nakdi Kredi İlişkisi", Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan, C. II, İstanbul 2010, s. 1239.

¹³⁹ Belirtelim ki, hamilin muhatap bankaya yönelik bu talebi kambiyo hukuka dayanmaktadır. Hamilin talebi TBK hükümleri çerçevesinde muhataba yöneltir (Bu hususta bk. **Kendigelen**, Çek, s. 390; **Pulaşlı**, s. 242; **Tamer**, s. 6-7; **Durgut**, İstBD 2006, C. LXXX, S. 3, s. 1001; **Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal (Arı)**, s. 367; **Tekil**, s. 114). Ancak bk. ve karşı. **Can**, s. 76-77.

Hamilin bankaya başvurması durumunda, bankadan çek cezasını talep etmesi mümkün olmaz (Bu hususta bk. **Kendigelen**, Çek, s. 389).

Yargıtay da bir kararında (**19. HD., 11.2.1992, E. 1992/214, K. 1992/110**) teyitli çekte muhatap tarafından ödeme yapılmaması durumunda, muhataptan çek cezasının talep edilemeyeceğine hükmetmiştir. Bu kararın ilgili bölümü şu şekildedir: "...Mahkemece davacının alacaklı olduğuna karar verilen 102.441.000 TL. içine icra takip dosyasına göre;

97.000.000 TL. Asıl Alacak

9.700.000 TL. 3167 Sayılı yasanın 16/2. maddesi gereğince % 10

4.850.000 TL. T.T.K.nun 695 (yeni TTK 783). son maddesi gereğince % 5

291.000 TL. T.T.K.nun 722/4 (yeni TTK 810). maddesine göre % 0,3 komisyon

600.000 TL. % 52 reeskont faizi dahildir ki. toplam 102,441.000 TL. olmaktadır.

Davalının temyiz taleplerinin, maddi hukuk ve usul hukuku yönünden ayrı ayrı incelenmesi gerekir.

karşılıksız kalması nedeniyle başvuru hakkını da kullanabilir¹⁴⁰. Bloke kaydına rağmen ödeme yapılmayan bu durumda hamil düzenleyenden çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onunu talep edebilir¹⁴¹. Çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onunu ödeyen düzenleyen, bu ve diğer zararları için muhatap bankaya başvurabilir¹⁴². Gerçekten de banka ödeme yapmış olsaydı düzenleyen çek cezası, temerrüt faizi ve komisyon ödemek zorunda kalmayacaktı.

Çeklerde teyit Türk Ticaret Kanununda düzenlenmiş olmayıp, Yargıtay kararları ve öğretide kabul edilmiştir. Çeki teyit eden muhatap banka, ibraz süresi içinde çek bedelini bloke etmek ve başvuru olduğunda bedelini ödemekle yükümlüdür.

Somut olayda, çek arkasında mevcut olan kayıt, bu çekin teyitli çek olduğunu gösterir. Bankanın çek hamiline sorumluluğu çek bedeliyle sınırlıdır. T.T.K.nun 695 (yeni TTK 783), 722/4 (yeni TTK 810/4). maddeleri ile 3167 Sayılı Kanunun 16/2. maddesinden doğan tazminat sorumluluğu ise keşideciye aittir.

Uyulan bozma ilamının son satırlarında "...bulunmasına göre davalının dava konusu çek bedelinden sorumlu bulunduğu..." cümlecigi mevcuttur. Bundan dolayı, yalnız çek bedeli ile ilgili olmak üzere davacı yararına, bozma ilamına uyulmakla, usuli kazanılmış hak doğmuştur. Dolayısıyla yerel mahkemece; bozma ilamının kapsamı dışında kalan, davalı bankanın bir sorumluluğu bulunmayan ve keşidecinin sorumlu olduğu T.T.K.nun 695 (yeni TTK 783), 722/4 (yeni TTK 810). ve 3167 Sayılı Kanunun 16/2. maddelerine giren taleplerin reddine karar verilmesi gerekir..." (Bu karar için bk. **Kazancı Veri Tabanı**).

Şimşek'e, göre ise, hamil TTK 810 (eTTK 722)'de belirtilen kalemler yanından çek cezasını da muhatap bankadan talep edebilir (**Şimşek**, Ticari Senetler, s. 423). Bu görüşe katılmak mümkün değildir. Bir kere bu görüş kabul edilirse teyitli çekler bakımından muhatap banka kambiyo borçlusuna olacaktır. Ancak daha önce de ifade ettiğimiz üzere, kanun koyucu bankanın kambiyo senedi borçlusuna olması neden olacak tüm yolları baştan engellemiştir. İkinci olarak, yasa koyucu başvuru hakkı kapsamında müracaat edilecek çek borçlularını sınırladığı gibi (bk. TTK 808), çek cezasından sorumlu olanın düzenleyen(ve bizce onun lehine aval veren) olduğunu belirtmiştir.

¹⁴⁰ Bu hususta bk. **Tamer**, s. 7; **Coşkun**, s. 76. Teyitli çekin ödenmemesi durumunda karşılıksız çek fiilinin işlendiği ve karşılıksız çek nedeniyle düzenleyenin sorumlu olacağına ilişkin olarak bk. **Pulaşlı**, s. 245.

¹⁴¹ Çekin teyitli olmamasına rağmen, banka tarafından ödeme yapılmaması durumunda karşılıksız çekin hukuki sonuçlarının ortaya çıkacağı hususunda bk. **İnan**, Batider 1981, C. XI, S. 2, s. 114; benzer olarak bk. **Coşkun**, s. 76.

¹⁴² Çekin teyidine rağmen ödeme yapmayan muhatap bankanın düzenleyene karşı sorumlu olacağı hususunda bk. **Tekil**, s. 114.

F. Vizeli Çekteki Durum

Çekin vizesinde, vize eden muhatap vize verdiği tarihte çek karşılığının varlığını bildirmektedir¹⁴³. Ancak vize ile muhatap yukarıda belirtilen bloke çekten farklı olarak herhangi bir taahhüt altına girmemektedir¹⁴⁴. Çekin vizesinden sonra, hesapta bulunan karşılık düzenleyen tarafından çekilebileceği gibi, bu karşılığın üçüncü kişilere de ödenmesi mümkündür¹⁴⁵. Böyle bir durumda hamilin çek bedelinin kendisine ödenmesi için muhataba yönelik bir talepte bulunması mümkün olmaz¹⁴⁶.

Bunun sonucu olarak, çek vize edilmiş olsa dahi, alelade çekler gibi karşılıksız kalması olanaklıdır. Böyle bir durumda da hamil, düzenleyene başvurarak TTK 810'da belirtilen diğer taleplerin yanında, çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onunu da talep edebilir.

VII. ÇEK CEZASININ ÇEK DÜZENLEME VE ÇEK HESABI AÇMA YASAĞININ KALDIRILMASIYLA İLİŞKİSİ

5941 sayılı yasa gereğince karşılıksız çek düzenleyen hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı hususunda idari bir tedbire karar verilebilir¹⁴⁷. Çekle ilgili karşılıksız işlemi yapılması durumunda hamilin altı

¹⁴³ Bu hususta bk. **Kendigelen**, Çek, s. 385; **Tekil**, s. 107; **Bilgili/Demirkapı**, s. 169; **Can**, s. 75; benzer olarak bk. **Bozer/Göle**, s. 205.

¹⁴⁴ Bu hususta bk. **Öztaş**, Kıymetli Evrak, s. 1138; **Bozer/Göle**, s. 205; **Jäggi/Druvey/von Greyerz**, s. 310-311; **Domaniç**, Kıymetli Evrak, s. 584; **Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal (Arı)**, s.364; **Bilgili/Demirkapı**, s. 169; ancak bk. ve karşı. **Şimşek**, Ticari Senetler, s. 422.

¹⁴⁵ Benzer olarak bk. **Domaniç**, Kıymetli Evrak, s. 584.

¹⁴⁶ Bu hususta bk. **Tekil**, s. 107; **Durgut**, İstBD 2006, C. LXXX, S. 3, s. 1003.

Gerçekten de vizeli çekte garanti çekinden ve bloke (teyitli) çekten farklı olarak, muhatap hamile karşı borç altına girmediğinden, hamilin muhataba başvurarak çek bedelini ondan talep etmesi mümkün değildir.

¹⁴⁷ Belirtmek gerekir ki,, karşılıksız çek düzenlemesiyle ilgili başta herhangi bir özel cezai yaptırım öngörülmemiştir. Bu nedenle, karşılıksız çek düzenlenmesinin ceza kanunu bakımından dolandırıcılık suçunun unsurlarını taşıyıp taşımadığı tartışmalıdır (Bu hususta ayrıntılı açıklamalar için bk. **Erman**, s. 153). Daha sonra 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun ile karşılıksız çek düzenleyen bakımından hapis cezası öngörülmüştü. Bir süre sonra, hapis cezası da adli para cezası haline getirilmiştir (Bu husustaki tarihi gelişim için bk. **Bilgili/Demirkapı**, s. 191 vd.).

ay içinde talepte bulunması şartıyla, Cumhuriyet savcısı tarafından çek düzenleme ve hesabı açma yasağı kararı verilir (bk. ÇekK 5/1).

Bu Kanunun 6/1 hükmüne göre; “*Karşılıksız kalan çek bedelinin, çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanuna göre ticarî işlerde temerrüt faiz oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile birlikte tamamen ödenmesi hâlinde, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı Cumhuriyet savcısı tarafından kaldırılır*”.

Görüldüğü üzere hüküm gereğince, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılabilmesi için çekin karşılıksız kalan bedeliyle ibraz tarihinden itibaren işleyecek faizin ödenmesi gerekir. Söz konusu faiz oranı da Kanun’da açıkça belirtildiği üzere ticari işlerde uygulanan faiz oranıdır (3095 sayılı FaizK 2/2).

Kanun koyucu bu yasağın kaldırılması için düzenleyen tarafından başka bir ödemenin yapılmasını aramamıştır¹⁴⁸. Bunun sonucu olarak düzenleyen çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onunu ödemese dahi, karşılıksız kalan kısmı faiziyle öderse, kendisi tarafından öngörülen yaptırımın cumhuriyet savcısı tarafından kaldırılması gerekir. Bu açıdan, çekin karşılıksız kalan kısmının faiziyle ödenmesi nedeniyle yasak kalkmış olsa dahi, düzenleyenin çek cezasından sorumluluğu devam eder. Başka bir ifadeyle yasağın kalkmış olması, düzenleyenin çek cezasından doğan sorumluluğu üzerine bir etkisi olmaz¹⁴⁹.

VIII. ÇEK CEZASIYLA İLGİLİ KAMBIYO SENETLERİNE MAHSUS TAKİP YOLUNA BAŞVURULUP BAŞVURULAMAYACAĞI SORUNU VE İCRA İNKAR TAZMİNATINA ETKİSİ

2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu’nun 167-170b maddelerinde, kambiyo senetlerine özgü takip yolları düzenlenmiştir. Bunlar, kambiyo senetlerine

¹⁴⁸ Düzenlemenin ilk halinde bulunan etkin pişmanlık için çek cezasının (tazminatın) ödenmesi şartının aranmasının yerinde olacağı hususu için bk. **Yıldız**, EÜHFD 2009, C. XIII, S. 3-4, s. 159.

¹⁴⁹ Aynı yönde bk. **Yıldız**, EÜHFD 2009, C. XIII, S. 3-4, s. 159-160.

mahsus haciz ve kambiyo senetlerine mahsus iflas yoludur. Borçlu tacirse, her iki özel takip yoluna başvurulabilecekken, borçlu tacir değilse, özel takip yollarından sadece haciz yoluna başvurulabilir.

Çek cezasının talep edilebilmesi için kusur, zarar ve illiyet bağı gibi hususların ispatına gerek yoktur. Bu nedenle, çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onunun kambiyo senetlerine özgü takip yoluna konu olabilmesi mümkündür¹⁵⁰.

¹⁵⁰ Bu hususta bk. Yıldız, EÜHFD 2009, C. XIII, S. 3-4, s. 154; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya (Helvacı), s. 307; Kendigelen, Çek, s. 308; ancak bk. ve karşı. Zimmermann, Art. 1103, No. 20b.

Yargıtay da bir kararında (12. HD., 4.6. 2013, E. 2013/12091, K. 2013/20822) çek cezası için kambiyo senetlerine mahsus takip yoluna başvurulup başvurulmayacağını tartışmadan bu yolla takibin mümkün olduğuna karar vermiştir. Bu kararın ilgili bölümü şu şekildedir:

“...Alacaklı tarafından çeki dayalı olarak kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla icra takibine başlandığı, örnek 10 numaralı ödeme emrinin tebliği üzerine borçlunun yasal sürede icra mahkemesine başvurarak faize, çek tazminatına itiraz ettiği ve ödeme emrine dayanak belge eklenmediğinden ödeme emrinin iptalini talep ettiği, Mahkemece, takip talebinde % 10 tazminat istendiği ancak yasal olarak bunun mümkün bulunmadığından bahisle takibin iptaline karar verildiği görülmüştür. Takip tarihi itibarıyla uygulanması gereken TTK'nın 783/3 maddesine göre “Muhatap nezdinde karşılığı kısmen veya tamamen bulunmayan bir çek düzenleyen kişi, çekin karşılıksız kalan bedelinin %10'unu ödemekle yükümlü olduktan başka, hamilin bu yüzden uğradığı zararı da tazmin eder.” 6762 Sayılı TTK'nun 695/3 maddesinde %5 olan çek tazminatı oranı 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 783/3. maddesiyle % 10'a çıkarılmıştır. Bu hüküm kapsamında hamilin düzenleyenden (keşideci-den) ayrıca ödenmeyen çek bedelinin yüzde onu oranında çek tazminatı talep edebileceği açıktır...” (Bu karar için bk. Kazancı Veri Tabanı).

Yargıtay daha önceki bir kararında ise (12. HD., 18.4.1983, E. 1983/1706, K. 1983/2946) çek cezasının kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluna konu olamayacağına hükmetmiştir. Bu kararın ilgili bölümü şu şekildedir: “... TTK'nun 695 (yeni TTK 783). maddesinin 3. fıkrasına göre karşılıksız çek keşide eden kişi çekin kapatılmayan miktarının asgari % 5'ini ödemekle yükümlüdür. Anılan madde hamilin bu yüzden uğradığı zararları da isteyebileceğini öngörmüş ise de bu zararın miktarının belirlenmesi yargılamayı gerektireceğinden ilamsız takibe konu edilemez. Asgari % 5 oranındaki zarar miktarı dahi kambiyo senedine müstenit usul dairesinde icra takibine konu yapılamaz...” (Bu karar için bk. Kazancı Veri Tabanı).

Ancak alacaklının mutlaka kambiyo senetlerine özgü takip yollarına başvurması gerekmez. Onun genel haciz yoluyla takip yapması mümkün olduğu gibi, borçlunun tacir olması halinde, iflas yoluna başvurması da olanaklıdır. Bunun sonucu olarak hamilin genel haciz veya iflas yoluna başvurması durumunda da çek cezasını talep edebilir¹⁵¹. Başka bir ifadeyle çek cezasının talep edilebilmesi için alacaklının kambiyo senetlerine özgü takip yollarına başvurması zorunlu değildir.

Alacaklı tarafından yapılan takibe borçlunun itiraz eder ve mahkeme itirazın iptalini kabul ederse, mahkeme borçlu aleyhine icra inkar tazminatına hükmedebilir (bk. İİK 67/II). Düzenlemenin devamında açıkça belirtildiği üzere söz konusu tazminat hükmolunan meblağın yüzde yirmisidir. Söz konusu meblağın kapsamına TTK 810'da belirtilen kalemler yanında, çekin karşılıksız kalan kısmının yüzde onu, yani çek cezası da girer¹⁵². Belirtilim ki aynı durum, haksız ve kötüniyetli alacaklı aleyhine hükümlenabilecek kötüniyet tazminatı bakımından da geçerlidir.

IX. ÇEK CEZASININ ZAMANAŞIMI SÜRESİ

Çek cezası bakımından hangi zamanaşımı süresinin uygulanacağına dair kanunda bir açıklık yoktur.

¹⁵¹ Yargıtay da bir kararında (12. HD., 20.05. 1991, E. 1990/13640, K. 1991/6394) genel haciz yoluyla yapılan takipte hamilin çek cezasını isteyebileceğine hükmetmiştir. Bu kararın ilgili bölümü şu şekildedir: "...Çekler, Ticaret Kanunu ile düzenlenmiş ticari senetlerdir. Genel haciz yolu ile yapılan takipte kullanılmaları hamillerine sağladığı hakları değiştirmez. Dayanak belgeler TTK.nun 692 (yeni TTK 780). maddesinde öngördüğü unsurları taşımaktadır. TTK.nun 695 (yeni TTK 783). maddesinin son fıkrasına göre % 5 çek tazminatı istenmesi, 3095 sayılı Kanunun 2. maddesine göre ticari işlerle ilgili olarak reeskont faizi istenmesi yerindedir. Mercii aksine düşüncelerle bu isteklere yönelik itirazların kabul edilmesi de yanlıştır..." (Bu karar için bk. **YKD 1991, C. XVII, S. 9, s. 1358-1359; Kazancı Veri Tabanı; e-Uyar Veri Tabanı**).

¹⁵² Yargıtay da bir kararında (12. HD., 25.10.1994 E. 12596/K. 13020) çek cezasına itiraz edilmesi durumunda tazminatta itiraz edilen kısım olan çek cezasının dikkate alınması gerektiğine hükmetmiştir. Bu karar şu şekildedir: "...Borçlu, itiraz dilekçesinde takip konusu çekin keşide tarihinden önce bankaya ibraz edildiği ve bu nedenle çek tazminatının istenemeyeceğini ileri sürdüğünden, tazminatın itiraz edilen 375.000.-TL üzerinden hükmedilmesi gerekirken, asıl alacak üzerinden tazminata hükmedilmesi isabetsizdir..." (Bu karar için bk. **Eriş, Çek, s. 118**).

Doktrinde bir görüşe göre, çek cezasının zamanaşımı süresi TBK 146 gereğince on yıldır. Burada başvuru hakkına ilişkin zamanaşımı süresini düzenleyen TTK 814 uygulama alanı bulmaz¹⁵³.

Yargıtay ise bir kararında çek süresi içinde bankaya ibraz edilmiş olmasına rağmen, başvuru hakkına ilişkin zamanaşımı süresinde (eTTK 726'daki altı ay süre) kambiyo senetlerine mahsus takip yoluna başvurulmadığından, hamilin çek cezasını talep edemeyeceğine hükmetmiştir¹⁵⁴.

Bizce, çek cezasına da TTK 814'te belirtilen zamanaşımı süresinin uygulanması gerekir. Bu hükme göre, hamilin cirantalara, düzenleyene ve diğer çek borçlularına karşı sahip olduğu başvurma hakları, ibraz süresinin bitiminden itibaren üç yıl geçmekle zamanaşımına uğrar. Daha önce de ifade edildiği üzere, çek cezası hamilin başvurma hakkının kapsamını genişleten bir haktır. Hatta bu yüzden, TTK 810'da düzenlenmesi daha yerinde olurdu. Bu nedenle, çek cezasının da başvurma hakkına ilişkin zamanaşımı süresine tabi tutulması gerekmektedir. Bu görüş, kanun koyucunun kambiyo senedine dayanan talepleri daha kısa zamanaşımına tutması yönündeki amacına da uygundur.

SONUÇ

- Kanun koyucu tarafından poliçe ve bonodan farklı olarak karşılıksız çıkan çekler bakımından çek cezası olarak adlandırdığımız özel bir hukuki yaptırım öngörülmüştür. Çek cezası niteliği bakımından medeni ceza niteliğindedir. Düzenleyen kusur ve zarardan bağımsız olarak bu cezadan sorumludur. Amaç karşılıksız çek düzenleyenler bakımından caydırıcı bir etki sağlamaktır. Bu ceza tazminat niteliğinde olmadığı için, hamil çekin karşılıksız çıkması nedeniyle hiçbir zarara uğramasa dahi, çek cezasını talep edebilir. Bu ceza, hamilin başvuru hakkını genişleten bir hak niteliğindedir. Hatta, bu nedenle hamilin başvuru hakkını düzenleyen TTK 810'da düzenlenmesi daha yerinde olabilirdi.

¹⁵³ Tschannen, s. 245; Zimmermann, Art. 1103, No. 23; Coşkun, s. 57.

¹⁵⁴ 19. HD., 29.11.2001, E.2001/3300, K. 2001/7942 (Bu karar için bk. Kazancı Veri Tabanı).

- Çek cezasının talep edilebilmesinin temel şartı, çekin karşılıksız kalmasıdır. Çek cezasının istenebilmesi için çekin karşılıksız kaldığının usulüne uygun olarak tespit edilmesi gerekir.

- Çek cezasını talep etmeye hamil yetkilidir. Hamil başvuru hakkı çerçevesinde çek borçlularından birinden çek bedelini tahsil etmiş olsa bile, bu kişi çek cezasından sorumlu olanlara başvurarak çek cezasının ödenmesini talep edemez. Çekin karşılıksız kaldığının usulüne uygun olarak tespitiinden sonra çek ciro edilirse, bu ciro alacağın temlik hükmünde olacaktır. Böyle bir halde çeki devralan da çek cezasını talep edebilir.

- Çek cezasından, düzenleyen ve onun lehine aval veren kimse sorumludur. Bunlar dışındaki çek borçlularından çek cezasının talep edilmesi mümkün değildir. Yetkisiz temsil ve sahte imza durumunda da, yetkisiz temsilci ve sahte imza atan kişi çek cezasından sorumludur. Çek cezasından sorumlu olanlar, hamile karşı ileri sürebilecekleri ödemededen kaçınmayı haklı kılan bir defa varsa, bu kimseler çek cezasını da ödemekten kaçınabilir.

- Çek cezası, çekin karşılıksız kalan miktarının yüzde onudur. Yoksa, bu miktarın hesaplanmasında çek bedeli dikkate alınmaz. Hamil yapılan kısmi ödeme teklifini reddederse, bu oranda çek cezası talep etme hakkını da kaybeder. Çekin karşılıksız çıkmasından sonra yapılan ödemeler çek cezasının hesaplanmasında göz önüne alınmaz.

- Sebepsiz zenginleşme durumunda, hamil çek cezasını düzenleyenden talep edemez. Karşılığın devri durumundaysa, bu devre rağmen çekin karşılıksız kalması halinde hamil, çek cezasını talep edebilir. Keşide çekinde, çeki düzenleyen banka olduğu için kural olarak karşılıksızlık durumu söz konusu olmaz. Bunun sonucu olarak, çek cezası hususu da gündeme gelmez. Aynı esas kural olarak garantili ve teyitli çek bakımından da geçerlidir. Ancak bu çeklerin istisnai olarak karşılıksız kalması durumunda hamil çek cezasını talep edebilir.

- Düzenleyen çek cezasını ödemiş olsa dahi, çekin karşılıksız kalan kısmını faiziyle birlikte öderse, hakkında verilen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kaldırılır. Ancak, düzenleyen hakkındaki yasak kararının kaldırılması, çek cezasının ödenmesi şartına bağlanması daha yerinde olabirdi.

- Çek cezasının hem kambiyo senetlerine özgü takip yollarıyla hem de genel haciz yoluyla talep edilmesi mümkündür.
- Çek cezası hamilin başvuru hakkının kapsamını genişleten bir hak olduğundan, başvuru hakkına ilişkin TTK 814’de öngörülen üç yıllık zaman-aşımı süresinin çek cezası bakımından da uygulanması gerekir.

Kaynakça

- Acar**, Faruk; Türk-İsviçre Medeni Hukukunda Alacaklılar Arası Teselsül, Ankara 2003.
- Akın**, Murat Yusuf; “Türk Hukukunda Karşılıksız Çek”, MÜHF- Hukuk Araştırmaları 1995, C. IX, S. 1-3, s. 409-434.
- Antmen**, Alpay; “Karşılıksız Çek - Karşılıksız Çekin Hukuki ve Cezai Sonuçları (I)”, YD 1992, S. 4, s. 505-524.
- Arslan**, İbrahim; “Kambiyo Senetlerinde Geçersizlik Def’ileri”, SÜHFD 2008, C. XVI, S. 1, s. 11-28.
- Aydoğdu**, Murat/**Ayan**, Serkan; Türk Borçlar ve Türk Ticaret Hukuku’nda Yer Alan Faiz İle İlgili Düzenlemelerin Değerlendirilmesi, 2. Baskı, Ankara 2014 (Anılış: Aydoğdu/Ayan (İlgili Bölüm Yazarı)).
- Bahtiyar**, Mehmet; Kıymetli Evrak Hukuku, 9. Bası, İstanbul 2012, (Anılış: Kıymetli Evrak).
- Bahtiyar**, Mehmet; “İleri Tarihli Çekten Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk”, Makaleler-1, İstanbul 2008.
- Berner Kommentar, Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht, 2. Auf, 1945**, (Anılış: BernerKomm (İlgili Bölüm Yazarı)).
- Bilgili**, Fatih/**Demirkapı**, Ertan; Kıymetli Evrak Hukuku, Bursa 2014.
- Blaeser**, Alexander; Die Zinsen im Schweizerischen Obligationenrecht- Geltendes Recht und Vorschlag für eine Revision, Zürich/St. Gallen 2011.
- Bozer**, Ali/**Göle** Celal; Kıymetli Evrak Hukuku, 3. Bası, Ankara 2013.
- Bozgeyik**, Hayri; “Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme”, AÜEHFD 2003, C. VII, S. 1-2, s. 589-628.
- Bucher**, Eugen; Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil ohne Deliktsrecht, 2. Auf, Zürich 1988.
- Can**, Mertol; “Çek Hamilinin Muhatap Bankaya Karşı Hukuki Durumu”, Prof. Dr. İhsan Tarakçıoğlu’na Armağan, Ankara 1999, s. 63-79.

- Coşkun**, Muzaffer; Özel Hukukta Karşılıksız Çek ve Hamilin Hakları, İstanbul 1994.
- Çolak**, Haluk/**Altun**, Uğurtan; “Bir Yaptırım Türü Olarak Para Cezalarının Teori ve Uygulamadaki Analizi”, TBB 2007, S. 69, s. 241-337.
- Demir**, Şamil; “5941 Sayılı Çek Kanununda Düzenlenen İdari ve Cezai Yaptırımlar”, ABD 2013/1, s. 223-247.
- Demirkapı**, Ertan; Kambiyo Senetlerinin Aval Yoluyla Temini, İzmir 2005.
- Doğanay**, İsmail; Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. 2, 4. Bası, İstanbul 2004.
- Domaniç**, Hayri; Kıymetli Evrak Hukuku, C. IV, İstanbul 1990, (Anılış: Kıymetli Evrak).
- Domaniç**, Hayri; Karşılıksız Çek, İst. 1983, (Anılış: Karşılıksız Çek).
- Durgut**, Ramazan; Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme, İstanbul 2005, (Anılış: Sebepsiz Zenginleşme).
- Durgut**, Ramazan; “Çekte Kabul Yasağı ve Çekin Teyidi”, İstBD 2006, C. LXXX, S. 3, s. 985-1004.
- Von der Crone-Schmocker**, Brigitte; Das Checkinkasso und die Checktruncation, Zürich 1986.
- Eren**, Fikret; Borçlar Hukuku-Genel Hükümler-, 10. Bası, İst 2008.
- Eriş**, Gönen; Çek Hukuku, 5. Bası, Ankara 2004, (Anılış: Çek).
- Eriş**, Gönen; Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak, Ankara 2014, (Anılış: Kıymetli Evrak).
- Erman**, Sahir; “Karşılıksız Çek”, Batider 1981, C. XI, S.2, s. 119-154.
- Ertekin**, Erol/**Karataş**, İzzet; Uygulamada Ticari Senetler, 3. Bası, Ankara 1998.
- Fischer**, Thomas; Vertragliche Pauschalierung von Schadenersatz, Zürich 1998.
- Furrer**, Andreas/**Schnyder**, Anton K.; Handkommentar zum Schweizer Privatrecht-Obligationenrecht Allgemeine Bestimmungen -, Art. 1-183 OR, 2. Auf., 2012, (Anılış: Furrer/Schnyder (İlgili Bölüm Yazarı)).
- Gauch**, Peter/**Schlupe**, Walter R./**Schmid**, Jörg/**Rey**, Heinz; Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, ohne ausservertragliches Haftpflichtrecht, B.II, 8. Auf., Zürich 2003.

- Güngör**, Seda Ş.; “Çekte Düzeltme Hakkı”, Doç. Dr. Mehmet Somer’in Anısına Armağan, İstanbul 2006, s. 129-143.
- Gürbüz** Hulusi; Yargıtay Uygulaması Işığında Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar, İstanbul 1984.
- Hausherr**, Heinz (Yayına Hazırlayan); Berner Kommentar, Bd. VI/1/4, Die Erfüllung der Obligation, Art. 68-96 ORSchweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen, 2. Auf, 2005, (Anılış: BernerKomm (İlgili Bölüm Yazarı))
- Helvacı**, Mehmet; “Kambiyo Senetlerinde Defiler”, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan, C. I, İstanbul 2007, s. 647-703.
- Helvacı**, Mehmet; Borçlar ve Ticaret Kanunu Açısından Para Borçlarında Faiz Kavramı, İstanbul 2000.
- Honsell**, Heinrich/**Vogt**, Nedim Peter/**Watter**, Georg (Yayına Hazırlayanlar); Basler Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht II, Art. 530- 1186 OR, 3. Auf, Basel 2008, (Anılış: BaslerKomm (İlgili Bölüm Yazarı)).
- Honsell**, Heinrich/**Vogt**, Nedim Peter/**Wiegand**, Wolfgang (Yayına Hazırlayanlar); Basler Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht I, Art. 1- 529 OR, 4. Auf, Basel 2007, (Anılış: BaslerKomm (İlgili Bölüm Yazarı)).
- Jacobi**, Ernst; Wechsel- und Scheckrecht, Berlin 1955.
- Jäggi**, Peter/**Druey** Jean Nicolas/**von Greyerz** Christopf; Wertpapierrecht, Basel und Frankfurt 1985.
- İnan**, Nurkut; Çek Rizikolarından Doğan Sorumluluk, Ankara 1981, (Anılış: Çek Rizikoları).
- İnan**, Nurkut; “Özel Hukukta Karşılıksız Çek”, Batider 1981, C. XI, S. 2, s. 95-118.
- Karahan**, Sami/**Arı** Zekeriya/**Bozgeyik**, Hayri/**Saraç**, Tahir/**Ünal** Mücahit; Kıymetli Evrak Hukuku, Konya 2013, (Anılış: Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal (İlgili Bölüm Yazarı)).
- Karayalçın**, Yaşar; Ticari Senetler, 4. Bası, Ankara 1970.
- Kayar**, İsmail; Kıymetli Evrak Hukuku, 7. Bası, Ankara 2013.

- Kendigelen**, Abuzer; “Çekte Kısmi Karşılık”, Makalelerim, İstanbul 2001, s. 487-509.
- Kendigelen**, Abuzer; Çek Hukuku, Gözden Geçirilmiş Güncellenmiş 4. Bası, İstanbul 2007, (Anılış: Çek).
- Kendigelen**, Abuzer; “Müracaat Hakkını Kaybeden Çek Hamilinin Başvuracağı Hukuki Yollar, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan, İstanbul 2007, s. 727-740.
- Kınacıoğlu**, Naci; Kıymetli Evrak Hukuku, 5. Bası, Ankara 1999.
- Kırca**, İsmail; “Teyitli (Bloke) Çek- Gayri Nakdi Kredi İlişkisi”, Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan, C. II, İstanbul 2010, s. 1235-1241.
- Kırca**, İsmail; 5941 Sayılı Çek Kanunu- Konferans (22 Ocak 2010), Ankara 2010, (Anılış: Konferans).
- Kocaağa**, Köksal; Türk Özel Hukukunda Cezai Şart (BK. m. 158-161), Ankara 2003.
- Koller**, Alfred; Schweizerisches Obligationenrecht- Allgemeiner Teil, 3. Auf., Bern 2009.
- Kren Kostkiewicz**, Jolanta/**Nobel**, Peter/**Schwander**, Ivo/**Wolf** Stephan (Yayınlayanlar); OR Hand Kommentar, 2. Auf., 2009, (Anılış: İlgili Bölüm Yazarı).
- Kubilay**, Huriye; “Karşılıksız Çeklerde Hesap Sahibinin Hukuki Durumu”, MBD 1986, S. 17, s. 12-16.
- Meier-Hayoz**, Arthur/**von der Crone**, Hans Caspar; Wertpapierrecht, 1985.
- Narbay**, Şafak; Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 2. Bası, İstanbul 1999, (Anılış: Çekten Cayma).
- Narbay**, Şafak; “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan “Yer” Kavramına “De Lege Lata” ve “De Lege Ferenda” Çözüm Önerileri “Bilgi Toplumunda Hukuk”- Ünal Tekinalp’e Armağan, İstanbul 2003, s. 793-821.
- Oktay**, Saibe; “Poliçede Defiler”, Prof. Dr. Ernst E. Hirsch’in Hâtırasına Armağan, Ankara 1986, s. 339-366.
- Oskay**, Mustafa/**Koçak**, Coşkun/**Deynekli**, Adnan/**Doğan**, Ayhan; İİK Şerhi, Madde 100-176b, C.3, Ankara 2007.

- Öktem**, Seda; “Çekte Müracaat Hakkı”, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan, C. I, İstanbul 2007, s. 741-759.
- Özkan**, Ömer; “Poliçede Sebepsiz Zenginleşme Davası”, Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu’na 65. Yaş Günü Armağanı, 2. Bası, İstanbul 2001, s. 507-536.
- Öztan**, Fırat; Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Bası, Ankara 1997, (Anılış: Kıymetli Evrak).
- Öztan**, Fırat; “Ticari Senetlerde Birden Fazla Lehtar Gösterilmesi”, Batider 1978, C. IX, S. 4, s. 1019-1024.
- Öztürk**, Özgür; “Çekte Düzeltme Hakkı”, Batider 2001, C. XXI, S. 1, s. 215-240.
- Öztürk**, Sinan; “Çekte İbraz”, YD 2001, C. XXVII, S. 3, s. 525-556.
- Poroy**, Reha/**Tekinalp**, Ünal; Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, Güncelleştirilmiş 21. Bası, İstanbul 2013.
- Pulaşlı**, Hasan; -Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre ve 6273 Sayılı Kanunla Değişik Çek Kanunu’nun Yorumu ile- Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 3. Baskı, Ankara 2013.
- Rampa**, Nilo; Der Ungedeckte Check und Seine Rechtsfolgen, Schwarzenbach 1947.
- Reisoğlu**, Seza; Çek Hukuku, Ankara 2011.
- Roberto**, Vito/**Trüeb**, Hans Rudolf; Handkommentar zum Schweizer Privatrecht- GmbH, Genossenschaft, Handelsregister und Wertpapiere-Bucheffektengesetz- Art. 772-1186 OR und BEG, 2. Auf, 2012, (Anılış: Roberto/Trüeb (İlgili Bölüm Yazarı)).
- Selçuk**, Sami; “Çek Koşulları ve Karşılıksız Çek”, AdD 1974, S. 4-5, s. 259-287.
- Sungurtekin**, Meral; “Çekte Kabul Yasağı ve Çekin Teyidi”, MBD 1990, S. 35, s. 25-34.
- Şimşek**, Edip; Hukukta ve Cezada Ticari Senetler, Ank. 1982, (Anılış: Ticari Senetler).
- Şimşek**, Edip; “Kambiyo Senetlerinde Haksız İktisap Davası”, Batider 1977, C. IX, S. 2, s. 349-367.

- Tamer**, Ahmet; “Teyitli (Karşılıklı, Bloke) Çek”, Bankacılar Dergisi, 2013, S. 87, s. 3-17.
- Tekil**, Müge; Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu, İstanbul 1997.
- Tekinay**, Selahattin Sulhi/**Akman**, Sermet/**Burcuoğlu**, Haluk/**Alttop**, Atilla; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Bası, İst. 1993.
- Teoman**, Ömer; “Banka Çekleri Hukuken Çek Midir?” İÜHFMD 1994, C. LIV, S. 1-4, s. 261-267.
- Tschannen**, Emmanuel Georg; Vorbeugender Rechtsgüterschutz durch Privatrecht -Eine Bestandesaufnahme überkompensatorischer Rechtsfolgen im Vertragsrecht der Schweiz-, Bern 2009.
- Tunçomağ**, Kenan; Türk Borçlar Hukuku, I. Cilt, Genel Hükümler, 6. Bası, İstanbul 1976, (Anılış: Borçlar).
- Tunçomağ**, Kenan; Türk Hukukunda Cezai Şart, İstanbul 1963, (Anılış: Cezai Şart).
- Ulusoy**, Erol; “Keşide Çeki”, Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan, C. II, Ankara 2010, s. 2213-2242.
- Ülgen**, Hüseyin/**Helvacı**, Mehmet/**Kendigelen** Abuzer/**Kaya**, Arslan; Kıymetli Evrak Hukuku, Gözden Geçirilmiş 7. Bası, İstanbul 2013, (Anılış: Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya (İlgili Bölüm Yazarı)).
- Yasan**, Mustafa; “3167 Sayılı Kanuna Göre Hukuki ve Cezai Açından Karşılıksız Çek Keşidesinin Meydana Gelmesi İçin Gerekli Olan Koşullar”, AÜEHFD 1999, C. III, S. 1, s. 339-362.
- Yıldız**, Şükrü; “5941 Sayılı Çek Kanunundaki Etkin Pişmanlık Hükmünün Çek Tazminatına Etkileri”, EÜHFD 2009, C. XIII, S. 3-4, s. 153-160.
- Yıldız**, Şükrü; “İbraz Süresini Geçiren Çek Hamilinin Hukuki Durumu ve Yargıtay Kararları”, THYKS XIX, 10 Mayıs 2003, s. 151-203.
- Yılmaz**, Lerzan A.; Kambiyo Senetlerinde Def’iler, İstanbul 2007.
- Zappia**, Riccardo; Die Namenpapiere im schweizerischen und italienischen Recht, Winterhur, 1956.
- Zimmermann**, Harry; Kommentar des schweizerischen Scheckrechts, Zürich 1964.
- Zoller**, Otto; Der Check des Schweizerischen Obligationenrechts, Frauenfeld 1885.